

R o m a n S z c z e p a n i a k

M a r i a n G ł o g o w s k i

M I K S T A T

h e r b u G o z d a w a

1 3 6 6 - 1 9 6 6

Nakładem Komitetu Obchodu 600-lecia miasta Mikstatu

Mikstat 1 9 6 6 r.

1. Przedmowa

W 1966 r. miasto Mikstat obchodzi uroczystość 600-lecia swego istnienia. W związku z tym zaistniała potrzeba opracowania i wydania drukiem krótkiej historii miasta, aby zapoznać mieszkańców ze stosunkowo długimi dziejami Mikstatu.

Wydanie drukiem historii przyczyniło się zapewne do większego uświetnienia obchodów 600-lecia miasta oraz będzie miało duże znaczenie nie tylko dla obecnych jego mieszkańców, ale również i dla przyszłych pokoleń. Przyczyni się również do poznania dziejów Mikstatu poza jego granicami, gdyż w chwili obecnej brak w zasadzie drukowanej historii miasta. Broszura ta będzie także dodatkową pozycją drukowaną obok wielu innych wydanych w związku z obchodami Millenium Polski. Dobrze złożyło się więc, że obchody 600-lecia miasta Mikstatu przypadają właśnie w okresie obchodów Millenium.

Historia miasta Mikstatu została opracowana przez dwóch autorów, a mianowicie Romana Szczepaniaka - kierownika i pracownika naukowo-badawczego Archiwum Państwowego w Kaliszu, które swoją działalnością obejmuje również teren powiatu ostrzeszowskiego /okres do roku 1945/ i przez Mariana Głogowskiego - przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Mikstacie /okres od 1945 roku, czyli dzieje miasta w okresie Polski Ludowej/.

W miejscu tym wypada także zaznaczyć, że opracowanie dziejów miasta Mikstatu, nawet w krótkim zarysie, narażało na bardzo poważne trudności. Trudność ta wynika przede wszystkim z braku akt miasta Mikstatu, które zaginęły w minionych wiekach. Podczas gdy inne miasta, niewiele większe od Mikstatu, mają w archiwach państwowych po kilkaset teczek akt z okresu kilku wieków, akta miasta Mikstatu zachowały się w bardzo niskim stanie.

W Archiwum Państwowym Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego w Poznaniu zachowało się tylko 5 teczek akt z okresu przedrozbiorowego, a mianowicie z lat 1568 - 1685 oraz w Archiwum Państwowym w Kaliszu 2 tezek akt z okresu międzywojennego/ protokółarz Rady Miejskiej z lat 1918 - 1929, budżet miasta z lat 1938 - 1939/ i 37 teczek akt z lat 1945 - 1950, czyli z okresu Polski Ludowej. Z powyższego zestawienia wynika więc, że jest zupełny brak materiałów archiwalnych miasta Mikstatu z okresu poprzedzającego rozbiory Polski oraz z okresu zaborów.

Również okres międzywojenny jest bardzo ubogi w akta miejskie. Przy opracowywaniu dziejów miasta posługiwano się również aktami władz powiatowych, które w pewnej ograniczonej mierze zapełniły niektóre luki spowodowane brakiem akt miejskich. Wykorzystano także różne źródła drukowane i opracowania, które - często na marginesie innych tematów - podawały niektóre fakty z historii miasta Mikstatu. Brak jednak akt miejskich dla bardzo długiego okresu obniżył znacznie jakość zarysu dziejów miasta Mikstatu. Przy końcu niniejszego opracowania podaje się dokładny wykaz materiałów, które wykorzystano do napisania historii miasta.

W końcu należy złożyć bardzo gorące podziękowanie Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Ostrzeszowie, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Mikstacie i Komitetowi Obchodów 600-lecia miasta Mikstatu za poparcie inicjatywy napisania i wydania drukiem historii miasta Mikstatu oraz za doprowadzenie tej sprawy do pomyślnej realizacji, choć było to związane z dość poważnymi wydatkami finansowymi.

Autorzy historii będą zadowoleni, o ile broszura ta - pomimo wielu usterek i niedociągnięć spowodowanych najczęściej przyczynami obiektywnymi - znajdzie się w każdym mieszkaniu w Mikstacie i przyczyni się do lepszego poznania dziejów miasta i większego zainicjowania mieszkańców w historii swego miasta.

2. W s t e p

Mikstat - zapomniane miasteczko - jak to określają sami Mikstaczenie, należy do kategorii starych stosunkowo miast w Wielkopolsce, mając co najmniej 600-letnią przeszłość, jaką nie może poszczycić się wiele miast tego regionu.

Mikstat leży w południowej części Wielkopolski i w północnej części dzisiejszego powiatu ostrzeszowskiego. Leży w odległości 22 klm. od Ostrowa, około 400 klm od Kalisza, 12 klm od powiatowego Ostrzeszowa, 30 klm od Kępna/ przez Ostrzeszów/ i 10 klm. od Grabowa nad Prosną. Miasto nie ma na miejscu drogi żelaznej, a z Ostrowem i Ostrzeszowem łączą je jedynie bardzo dogodne linie autobusowe. Najbliższą stacją kolejową jest Antonin /pomiędzy Ostrowem i Ostrzeszowem na linii kolejowej Gdynia - Poznań-Katowice - Kraków/ odległy od miasta o 9 klm. Mikstat graniczy od zachodu z Antoninem, od południa z Komorowem, od wschodu z Przedborowem i Kaliszkowicami Kaliskimi, od północy z Kotłowem i Przygodziczkami.

Pomimo niemieckiego brzmienia nazwy miasta Mikstat był przez wieki rdzennie polskim miastem. Królowie polscy /np. Zygmunt Stary w dokumencie z 1528 r/ nazywają Mikstat "naszym miastem", a Mikstaczenie mówili o sobie "my królewskiego miasta mieszkańcy"/ np. list rady miejskiej w 1644 do biskupa wrocławskiego/. Na temat pochodzenia i znaczenia nazwy miasta Mikstatu krąży kilka wersji, z których nie wiadomo, która i czy wogóle jakaś z nich jest prawdziwa. Niektórzy wywodzą nazwę miasta od nazwiska założyciela i właściciela pobliskiej osady Komorów lub Komarów, z której to osady wywodzi się Mikstat. Według tej wersji Komorów lub Komarów został przemianowany na Mikstat w wyniku zniemczenia danej polskiej nazwy, gdyż nowa nazwa pochodzi od niemieckich słów "Mucke /komar/ i "Stadt" /miasto.

Inna wersja mówi, że kiedyś przez okolice Mikstatu przechodziło wielu kupców i to przeważnie z kierunku Wrocławia w kierunku Kalisza. W drodze zatrzymywali się tutaj często dla wypoczynku, ale, że okolica była tu wtedy bardzo podmokła, a drogi bardzo złe, a więc kupy na tych terenach odpoczywali bardzo krótko i szybko uchodzili daleko mówiąc "myk stąd". W myśl decyzji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z 1939 r. miasto Mikstat miało przemianować na Komorów. Wskutek wybuchu jednak drugiej wojny światowej decyzja ta nie doszła do realizacji.

Herb miasta przedstawia "Gozdawę", czyli dwie białe lilie na czerwonym tle związane żółtym paskiem. Podobny herb posiada stolica Francji Paryż i dlatego miasto Mikstat nazywają często potocznie i żartobliwie "Małym Paryżem".

Przed przystąpieniem do omówienia właściwej historii miasta Mikstatu omówię najpierw sytuację geograficzną miasta i okolicy, a następnie podam krótki zarys historyczny Ziemi Ostrzeszowskiej, z którą miasto było związane od wieków. Zwrócę również uwagę na ślady archeologiczne okolicy, świadczące o zamieszkaniu okolicy miasta już w bardzo dawnych czasach, na długo przed uzyskaniem praw miejskich przez Mikstat.

3. Sytuacja geograficzna miasta i najbliższej okolicy.

Środowisko geograficzne wywiera duży wpływ na życie ludzkie, podobnie jak życie ludzkie wywiera również stopniowo wpływ na środowisko geograficzne. Klimat, ukształtowanie powierzchni, jakość gleby, bogactwa ziemi oraz położenie na szlakach komunikacyjnych wywierają olbrzymie znaczenie dla powstania i rozwoju osadnictwa ludzkiego, czyli wsi, miast i ośrodków państwowych. Stąd słuszną jest rzeczą, że rozpatrzenie przebiegu historii miasta Mikstatu poprzedzi krótka analiza jego położenia geograficznego i wynikających stąd następstw ważnych dla dziejów miasta.

Jak długo istniał w tych okolicach lodowiec nie było oczywiście tu warunków dla życia ludzkiego ze względu na surowy klimat.

Najstarsze ślady człowieka w dalszych okolicach Mikstatu spotykamy około 10 000 - 5 000 lat temu. Są to wyroby krzemienne w postaci nieinnych narzędzi. Wytworzyła je ludność nie znająca jeszcze uprawy roli ani wypalania gliny na garnki. Ludność ta polowała na drobną zwierzynę i zbierała dziko rosnące owoce. Zamieszkiwała przede wszystkim doliny rzek Warty i Prosnę, a więc między innymi okolice Kalisza, Wisłunia i Grabowa.

Okolo 3 000 lat temu zjawiają się na naszym terenie przodkowie Słowian. Zнали oni już obróbkę metalu, uprawę roli i wypalanie garnków. Zmarłych palono, a proch ich wkładano do urn. Ludność ta budowała ochronne gródki, po których pozostały do dziś pierścieniowate wały, nazywane dość często błędnie "okopami szwedzkimi". Takie grodziska występują w Bukownicy, Chlewie i Wandzuc, a więc blisko Mikstatu.

Okolo 2 500 lat temu znano już na naszym terenie obróbkę żelaza, gdyż do tej pory narzędzia wyrabiane z droższego metalu brązu, czyli stopu miedzi i cyny. Wprowadzenie obróbki żelaza ożywiło życie gospodarcze okolic Mikstatu i przyczyniło się do znacznego zwiększenia wyrobu różnych narzędzi z żelaza. Kuty i zakłady kowalskie mogły w tym okresie już istnieć na naszym terenie, czego dowodem mogą być pozostałości po piecu hutniczym z Kotłowa pochodzącym z XII lub XIII w. Hutnictwo było w tym okresie rozwinięte i w dalszych okolicach Mikstatu, jak np. w Ostrzeszowie i Grabowie.

W wiekach późniejszych przez okolice Mikstatu wędrowali kupcy rzymscy, którzy podążali przez Kalisz i Kruszwicę po bursztyn nad wybrzeże Bałtyku.

W okresie tym tereny nasze wchodziły w kontakt ze Śląskiem, czyli z plemieniem słowiańskim Słężan, a później również z Wielkopolską za pośrednictwem Kalisza i Małopolską przez Wieluńskie.

Mikstat znajduje się w kotlinie na krańcu Wzgórz Ostrzeszowskich, które stanowią wschodnią część Wzgórz Trzebnickich. Wzgórze to oddziela ją niską Odry od niziny Baryczy i są tworem polodowcowym. Wzgórze nazywa się również Kocimi Górami. Wzgórze Ostrzeszowskie dzieli się na dwa pasma, a mianowicie mniejsze mikstacskie od północy i większe ostrzeszowsko-kobyłgórskie od południa.

Porównanie danych klimatycznych dla całej Polski z przeciętnymi danymi dla Ostrzeszowskiego wykazuje, że posiada ono klimat lepszy od średniego dla całej Polski. Dodatkowo kształtuje się bowiem długość zimy, rozkład natężenia promieniowania słonecznego, temperatura, liczba dni z mrozem i ilość opadów. Ostrzeszowskie należy do strefy klimatycznej trzebnickiej i posiada klimat dość łagodny, a w północnej części powiatu /między innymi również Mikstat/ zbliżony do klimatu kotliny grabowskiej.

Pomimo dość dobrego klimatu Ostrzeszowskie ma mało dobrej gleby. W okolicach Mikstatu gleba jest również niebogata, najczęściej spotyka się bowiem tutaj piaski i to w wielu miejscach podmokłe oraz glinę, trudną do uprawy.

Skąpy zasób źródeł uniemożliwia ustalenie rodzajów i zasięgów poszczególnych formacji lasów, występujących do połowy XIV wieku na interesującym nas terenie, to jest w Ostrzeszowskim, a w szczególności w okolicach Mikstatu. Zachowane przekazy pozwalają nam przyjąć, że formacje parkowe występowały jedynie w północnej części Ostrzeszowskiego, to jest pomiędzy Grabowem, Bukownicą, Kotkowem, Strzyżewem i Kaliszkowicami Okobockimi. Pozostałe obszary ostrzeszowskiego posiadały w tym okresie w przeważającej części formację lasno-polną.

W okolicach Mikstatu i od Ostrzeszowa do Kobyłagóry w XIII i XIV w. formacja puszczoła została zapchnięta z zachodnich zboczy Wzgórz Ostrzeszowskich w niezagieśloną jeszcze Dolinę Odolanowską.

Przez Ziemię Wieluńską z Ostrzeszowskim, która zajmowała wtedy centralne położenie pomiędzy Wielkopolską, Małopolską, Śląskiem i Sieradzkim, przebiegały ważne szlaki handlowe o znaczeniu ogólnokrajowym. Przywilej targowy posiadały już wtedy - Baranów, Bolesławiec, Działoszyn i Ostrzeszów. Komory celne były w Bolesławcu, Grabowie, Ostrzeszowie, Praszce, Konopnicy i Wieluniu. Do najstarszych i najważniejszych szlaków handlowych w Ostrzeszowskim należała droga wiążąca Toruń z Wrocławiem. Droga ta biegła z Wrocławia przez Oleśnicę - Syców - Ligotę - Kobyłagórę - Rojów - Ostrzeszów - Siedlików - Komorów - Mikstat - Kotków - Strzyżew - Okobok - Kalisz - Konin - Kruszwicę do Torunia i dalej na północ nad Bałtyk.

4. Z dziejów ostrzeszowskiego

Mikstat od zarania swych dziejów był ściśle związany z Ostrzeszowem, wchodził w skład historycznej Ziemi Ostrzeszowskiej, a tym samym w skład Ziemi Wieluńskiej i w związku z tym trudno omawiać historię miasta Mikstatu, nie poświęcając uprzednio trochę miejsca historii Ostrzeszowskiego w średniowieczu.

Teren Ziemi Wieluńskiej, składający się kiedyś z obecnych powiatów - kępińskiego, ostrzeszowskiego, wieluńskiego, wierszowskiego oraz dużych skrawków częstochowskiego, kłobuckiego, pajęczańskiego i radomszczańskiego, nie stanowił w średniowieczu jednolitej jednostki administracyjnej ani terytorialnej. Przynależność administracyjna Ziemi Wieluńskiej, w skład której weszły początkowo dwa odrębne obszary

XIV i XV wieku znalazła ostateczne rozwiązanie.

Najstarsze osadnictwo Ostrzeszowskie-
go szło przede wszystkim ze Śląska i obejmowało obydwa
brzegi rzeki Prozny. Osadnictwo zaś Wieluńskiego miało
ściśle związki głównie z Małopolską. Przedstawienie
najstarszych dziejów Wieluńskiego i Ostrzeszowskiego
napotyka na bardzo poważne trudności z powodu braku
źródeł do początków XII wieku. Dopiero na podstawie
późniejszych danych, zwłaszcza dotyczących granic po-
szczególnych biskupów /diecezji/ można wnioskować, że
Wieluńskie wchodziło wówczas w skład Wielkopolski wła-
ściwej, a Ostrzeszowskie należało do Śląska /administra-
cyjnie/.

O silnych związkach Ostrzeszowskiego ze Śląskiem można
również wnioskować na podstawie przynależności tych te-
renów do roku 1820 do biskupstwa wrocławskiego. Granica
Ostrzeszowskiego biegła wtedy w przybliżeniu od ujścia
rzeki Prawy rzeką Prozną na północ, przekraczając ją
w okolicy Wieruszowa, następnie za Grabowem obejmując
Kaliszkowice skracała na północny zachód, a mianowicie
w kierunku rzeki Baryczy, w okolicach Przygodzic opu-
szczała dolinę Baryczy kierując się na południe, od
Ligoty stopniowo skręcała na wschód, aż do wysokości
Wodnicznej przybrała kierunek wschodni i poniżej Siemian-
nie dojsz z powrotem do rzeki Prozny. W miejscu tym nale-
ży zaznaczyć, że na północ od rzeki Baryczy znajdowała
się już historyczna Ziemia Kaliska, wchodząca w skład
Wielkopolski.

W wieku XIII Ostrzeszowskie przechodzi
stopniowo do Wielkopolski, gdyż do tego czasu granica
śląsko-kaliska, czyli pomiędzy Śląskiem a Wielkopolską,
biegła rzeką Baryczą, a więc Ostrzeszowskie należało do
Śląska. Henryk Brodaty książę wrocławski w 1233r. utracił
Ostrzeszowskie, które przeszło wtedy do Wielkopolski.
Już jednak w 1234r. książę śląski odniósł zwycięstwo
i zajął tereny Wielkopolski po lewej stronie Warty,
a więc nie tylko Ostrzeszowskie ale i Kaliskie, które nie
należało dawniej do Śląska.

Tereny te przeszły później pod panowanie śląskich książąt w Opolu. Kilka lat później, a mianowicie w 1244 r. Wielkopolska odzyskała kaliskie i ostrzeszowskie, które przejściowo zostało włączone do kasztelanii kaliskiej. W 1284 r. Ostrzeszowskie wraz z pasem kaliskiego po Ołobok przeszło znów pod panowanie śląskie księcia Henryka IV. Ale nie na długo, gdyż już w roku 1287 odbijają Wielkopolanie nie tylko Ołobok z okęciem do rzeki Baryczy /pas kaliskiego/, ale również Wieluńskie i Ostrzeszowskie starym zwyczajem weszło wtedy w skład kasztelanii kaliskiej.

Zmienne były losy Ostrzeszowskiego również w wieku XIV. W 1312 r. Ostrzeszowskie zostało opanowane przez śląskich książąt głogowskich. Dopiero w 1329 r. Ostrzeszowskie i Wieluńskie znalazło się pod panowaniem króla polskiego Władysława Łokietka. Zespolenie Ostrzeszowskiego i Wieluńskiego z Polską i tym razem nie było długotrwałe. Król polski Ludwik węgierski, wywdzięczając się za usługi oddane mu przy objęciu tronu polskiego, oddał w lenno księciu śląskiemu Władysławowi opolskiemu najpierw Wieluńskie, a następnie w 1382 r. również Ostrzeszowskie. Oderwanie tych ziem od Polski wywołało głosy protestu w kraju. Wykorzystując przychylną sytuację król Władysław Jagiełło rozpoczął w 1391 r. działania wojenne przeciwko księciu opolskiemu Władysławowi. W krótkim czasie Władysław Jagiełło zajął całe Wieluńskie, a jedynie Ostrzeszowskie dopiero w 1393 r. Ziemia Wieluńska / to jest Wieluńskie i Ostrzeszowskie/, jak wszystkie tereny mniejsze lub później przyłączone do państwa polskiego, nie posiadała pełnej hierarchii urzędniczej z wojewodą na czele, tylko jako Ziemia Wieluńska została w tym czasie przyłączona do województwa sieradzkiego.

Przynależność Ziemi Wieluńskiej - a więc i Ostrzeszowskiego - do województwa sieradzkiego jest potwierdzona źródłowo już około 1420 r.,

z którego to roku zachował się wykaz podatkowy z Ostrzeszowskiego /podatki płacono wojewódzkie sieradzkiemu/. Pamięć dawnych podziałów pozostała żywa w ustroju terytorialnym Ziemi wieluńskiej. Nie była to bowiem jedna ziemia, składająca się z dwóch powiatów/wieluńskiego i ostrzeszowskiego/, ale w zasadzie dwie ziemie zwane na przemian powiatami, które posiadały niektóre wspólne instytucje, a przede wszystkim sądowno we Wieluniu. Oprócz wspólnego sędziego generalnego we Wieluniu dla powiatów wieluńskiego i ostrzeszowskiego, każdy powiat posiadał swego podsejka. Urząd starosty połączony z urzędem kasztelana sieradzkiego był obsadzany przez Zaremboń z Kalinowej. Granice i ustrój Ziemi wieluńskiej, a więc tym samym i Ostrzeszowskiej, ustalone na przełomie XIV i XV wieku, pozostały bez większych zmian aż do rozbiorów Polski przy końcu XVIII wieku.

5. Najstarsze osadnictwo w okolicach Mikstatu

W okolicach Mikstatu rozwijało się osadnictwo już w bardzo dawnych czasach. Jedną z najstarszych osad jest bezsprzecznie Kotków, odległy od Mikstatu o około 2 km. w kierunku północnym. Kotków - według Jana Długosza - posiada kościół wystawiony przez Piotra Włostowicza, a więc na początku XII w. Wizytacja dekanatu ostrzeszowskiego z 1670 r. podaje nawet dokładną datę fundacji kościoła, a mianowicie rok 1108. Starożytni historycy sztuki uchylali się naogół od odpowiedzi, kiedy dokładnie został pobudowany kościół kotkowski, a podkreślali jedynie, że jest to jedna z wczesnych budowli romańskich w Polsce. Nowsze badania ustaliły, że kościół kotkowski pochodzi z połowy XII wieku.

Pierwszą pewną datę roczną dla Kotłowa mamy dopiero z roku 1263, kiedy to Mikołaj "de Cotlow" uczestniczył jako świadek w fundacji kościoła w Trzcinicy Koło Kępna. Mimo to można przyjąć, że Kotłów istniał już w pierwszej połowie XII wieku i to nie tylko na podstawie istniejącego tam kościoła romańskiego, ale także jego znaczenie, jako ośrodka administracji państwowej, kościelnej i gospodarczej, na tym terenie najważniejszego do połowy XIII wieku. O znaczeniu i bardzo dawnym pochodzeniu Kotłowa świadczy fakt, że był on siedzibą jedną z najstarszych i największych parafii na tym terenie. Dopiero później po oddzieleniu się od Kotłowa paru miejscowości /Mikstat, Chynowa, Przedborów, Kaliszkowice/ i utworzeniu w nich siedzib nowych samodzielnych parafii, zmniejszył się bardzo zasięg parafii kotłowskiej. O znaczeniu zaś gospodarczym Kotłowa we wczesnym średniowieczu mówią pozostałości po piecu hutniczym pochodzącym z XII lub XIII wieku. Trudno ustalić, czyją własnością był w tych czasach Kotłów, ponieważ wszystkie zachowane wzmianki źródłowe wymieniające jego nazwę i najczęściej dotyczące spraw kościelnych, przenikają jego stosunki własnościowe. Należy jednak przypuszczać, że Kotłów był w tych czasach własnością królewską i podobnie jak później Mikstat wchodził w skład starostwa grabowskiego. W miejscu tym należy zaznaczyć, że przy omawianiu najstarszego osadnictwa w okolicach Mikstatu, przeznaczone celowo więcej miejsca Kotłowowi, gdyż była to najważniejsza osada w wieku XII/ a może i wcześniej/ oraz w wiekach XIII i XIV w okolicach Mikstatu; Mikstat należał również do parafii kotłowskiej. Dopiero od połowy XIV wieku, a może nawet później, dotychczasową rolę Kotłowa na interesującym nas terenie przejął stopniowo Mikstat, który w tym czasie uzyskuje

również prawa miejskie, co przyczyniło się bez wątpienia do wzmocnienia znaczenia Mikstatu w jego okolicy. Również bardzo dawną metryką pochodzenia mogą szczycić się i inne miejscowości w okolicy Mikstatu. Strzyżów /obecnie Strzyżów - Stara Wieś/ jest wspomniany poraz pierwszy w dokumencie w 1264 r., Kaliszkowice Kaliskie i Kaliszkowice Ołobockie w XIII wieku, Bukownica w 1266 r., Chlewo i Wanda również w 1266 r., Grabów jako osada istniał już dawno napewno przed XII wiekiem/prawa miejskie uzyskał znacznie później/, a Ostrzeszów jako osada /obecnie tzw. Stary Ostrzeszów/ istniał już napewno w XIII wieku/ prawa miejskie uzyskał również później/.

Komorów zaś był bardzo ściśle związany z początkami Mikstatu. Janek, syn Mikołaja Zaremby, sprzedał w 1366 r. wójtostwo w Komorowie, które z niemiecka nazywano także Mikstatem, Piotrowi Knotowi/ lub Knothowi/ za 12 grzywien. Z późniejszych źródeł dowiadujemy się, że obok miasta występującego już stale pod nazwą Mikstat, istniała także wieś Komorów. Mamy tu dość często spątykane w średniowieczu przypadki, że nowopowstałe miasto nie wchłaniało wsi nacierzy, z której właściwie powstało, a która to wieś istniała i rozwijała się nadal obok nowopowstałego miasta/ podobnie np. Stary Ostrzeszów i późniejsze miasto Ostrzeszów/. Mimo, że pierwsza bezpośrednia wzmianka źródłowa o wsi Komorowie pochodzi dopiero z 1464r kiedy to występuje w ostrzeszowskich księgach grodzkich "Nicolaus Slywa olim scoltetus de Comorów", można śmiało przyjąć, że wieś jest starsza od miasta Mikstatu i pochodzi na pewno sprzed 1366 r. Według wtórnej lokacji wsi Komorowa z 1528 r. do sołtysa komorowskiego należały 3 łany ziemi. W lesie - zwanym komorowskim - znajdował się młyn przed 1547 r. Osada Komorów, jak i wszystkie dobra Zaremboń w tych okolicach, przeszła w ręce królewskie, a źródła z XVI wieku wymieniają ją już w składzie królewskiego starostwa grabowskiego.

Początki miasta Mikstatu, ściśle związane z Honorowem, zostaną omówione w następnym rozdziale.

Ogólnie należy jeszcze stwierdzić, że najstarsze osadnictwo w Ostrzeszowskim tworzyło jakby pasy zbiegające się na północy u granic Kaliskiego.

Pas zachodni osadnictwa przebiegał zachodnimi zboczami Wzgórz Ostrzeszowskich od Ostrzeszowa przez Siedlików-Komorów-Kotłów do Strzyżowa / Stara Wieś/.

Pas środkowy biegł od Baranowa przez Rzetnię-Mikorzyn - Bukownicę-Chlewo-Kaliszkowice Okobockie do Kaliszkwie Kaliskich. Pas zaś wschodni biegł wzdłuż rzeki Prosnicy z Chotyńna przez Bolesławiec-Wieruszów-Osiek do Grabowa.

6. Lokacja miasta Mikstatu

Charakterystyka lokacji miasta czyli nadania osadom praw miejskich wykazuje, że początki życia miejskiego w Ostrzeszowskim istniały już przed formalną lokacją miast na prawie niemieckim/magdeburskim/. Wykazuje również, że żadne miasto na tym terenie nie zostało założone przez niemieckich przybyszów, a jedynie lokacje miast odbywały się na prawie niemieckim. Migracja niemiecka do miast Ostrzeszowskiego posiadała dużo cech wspólnych z całą Wielkopolską. W większych miastach niemieckiego pochodzenia był później w zasadzie tylko patrycjat, to jest bogate mieszczaństwo. Niemcami byli początkowo również wójtowie mniejszych ośrodków miejskich, co miało związek z prawem niemieckim badanym osadom przy ich lokacji miejskiej. Niemieckiego pochodzenia był także pierwszy wójt Mikstatu z 1366 r., a mianowicie Piotr Knot. Procent zaś Niemców w małych miastach był bardzo niski.

Napływ elementów obcych znalazł swój wyraz w próbie wprowadzenia w niektórych miastach obok polskiej nazwy również nazwy niemieckiej miasta. Próba ta nie udała się jednak w Mikstatcie i to zapewne dzięki częścicowemu spolszczeniu nazwy miasta.

Mikstat, jak to już wspomniano powyżej, był lokowany na prawie miejskim niemieckim, a mianowicie magdeburskim. Nadanie tego przywileju miejskiego nie miało oczywiście nic wspólnego z germanizacją osady. Przez niemieckie prawo magdeburskie rozumiano spis praw miejskich, jakie obowiązywały w Magdeburgu. Z akt lokacji nie wynikało bynajmniej, że nadanie osadzie niemieckiego prawa miejskiego było związane z równoczesnym wprowadzeniem kolonistów z Niemiec.

Za datę lokacji miasta Mikstatu przyjmuje się rok 1366. Trzeba jednak zaznaczyć, że w 1366r Mikstat był już miastem, czyli, że lokacja miasta mogła być wcześniejsza. W roku 1366 w Mikstacie był już młyn, a miejscowość była własnością szlachecką. Od końca XIV wieku Mikstat był miastem królewskim i wchodził w skład starostwa grabowskiego.

Mikstat nie ma zachowanego do dzisiaj właściwego dokumentu lokacyjnego, czyli dokumentu nadającego osadzie prawa miejskie. Dane o dokumentach lokacyjnych sensu stricto posiadamy tylko dla trzech miejscowości dawnej Ziemi Wieluńskiej, a mianowicie dla Grabowa, Zubnic, Praszki. Około więc 15 innych osad miejskich na tym terenie występuje w źródłach od razu jako już miasta. Dla paru zaś z nich zachowały się dokumenty tzw. wtórnej lokacji miejskiej.

Miasto Mikstat ma starszą / w stosunku do roku 1366/ pośrednio metrykę osadniczą, gdyż powstało obok już dawniej istniejącej wsi. Kotłów, który był siedzibą okręgu, posiadał kościół świadczący o jego dużym znaczeniu oraz przemysł hutniczy.

Odległość Kotłowa od Mikstatu wynosiła zaledwie 2 km. Ośrodek w Kotłowie upadł jednak w drugiej połowie XIII wieku na rzecz Ostrzeszowa, o ile chodzi o administrację świecką i kościelną. Pomimo upadku dawnego znaczenia ośrodka kotłowskiego, ośrodek ten nie zanika jednak zupełnie, lecz raczej przesunął się częściowo w inne miejsce, a mianowicie do Ostrzeszowa i pobliskiego Mikstatu.

Początki miasta Mikstatu są jednak ściśle związane z pobliskim Komorowem. Komorów - jako wieś - istnieje do dnia dzisiejszego. Wójtostwo zaś komorowskie przeszło w 1366 r. na Mikstat, który jako miasto rozwijał się w pobliżu, ale już na innym miejscu. Dokument z 1366 r. dla Mikstatu nie jest pozwoleniem na erokcję miasta, czyli na założenie miasta/lokacja w pełnym tego słowa znaczeniu/, lecz jest aktem sprzedaży sołectwa. Dokument sprzedaży wójtostwa z roku 1366 brzmi następująco:

" Jan, syn Mikołaja Zaremby, dziedziczny pan na Komorowie, sprzedał wójtostwo w swym mieście Komorowie, zwane z niemiecka Mikstad, Piotrowi Knoth w roku 1366, listopada 30. Dokument ten został wciągnięty do metryki koronnej w roku 1546 / Matrioularum Reg. Pol. Summaria, Wierzbowski, nr. 7621, 1546 r./.

Mikstat / właściwie Komorów/ już w roku 1366 był więc miastem. Najprawdopodobniej więc jeszcze przed 1366 r. osada strzynała prawa miejskie. Lokacja miasta na prawie niemieckim nie tworzyła jednak od razu osady-miasta w pełnym tego słowa znaczeniu, jak to głosiła w swoim czasie teoria tzw. kolonialnego powstawania miast polskich, gdyż osada istniała na pewno już dawno przed lokacją miasta, a sama zaś lokacja miasta na prawie niemieckim miała znaczenie jedynie prawne,

czyli nadawało prawo miejskie osadzie, która najczęściej istniała już bardzo dawno. Jedno z licznych podań mówi, że początków Mikstatu /tzn. Komorowa / należy szukać już w czasach pogańskich, a więc co najmniej w połowie X wieku. Osada istniała w innym niż obecnie miejscu i tworzyła prawdopodobnie z Komorowem jeden kompleks osadniczy. Podanie to nie ma podstaw naukowych, ale na pewno ukrywa się w nim część prawdy.

Pomimo usilnych i długo trwających badań nie udało się ni ustalić dokładnej daty lokacji miasta Mikstatu, to jest daty nadania praw miejskich już dawniej istniejącej osadzie. Na podstawie przeprowadzonych badań można jedynie stwierdzić, że nadanie osadzie praw miejskich miało miejsce na pewno przed 1366r., gdyż z tego roku pochodzi już pierwsza zachowana wzmianka o mieście Mikstacie /Komorowie/. Dokumentem tym jest właśnie cytowany powyżej akt sprzedaży wójtostwa w mieście Komorowie /Mikstad/ z roku 1366.

W tym też czasie ulgła już na pewno zmianie nazwa osady, a mianowicie Komorów /lub Komarów/ został stopniowo przemianowany na Mikstat/ początkowo Mikstad/. W 1366 roku dziedzicznym panem Komorowa był Jan Zarenba syn Mikołaja i w tym samym roku sprzedał on swe dziedziczne wójtostwo Piotrowi Knoth. Dokument zaś z roku 1391, o którym będzie mowa jeszcze poniżej, nie już nie wspomina o prywatnych właścicielach Mikstatu, a więc Mikstat w tym czasie był już miastem królewskim /książęcym/. W 1966 roku Mikstat może więc na pewno obchodzić 600-lecie swego istnienia jako miasta. Mikstat - pomimo małego znaczenia gospodarczego i niewielkiej liczbie ludności - może pochwalić się bardzo bogatą przeszłością historyczną, której nie mają nawet niektóre o wiele większe miasta.

W związku z lokacją miasta na prawie nienieckim utworzono również wójtostwo mikstańskie /początkowo komorowskie/. Na czele miasta stał więc wójt/ podobnie jak w innych miastach/, który sprawował władzę nie tylko administracyjną, ale również i sadowniczą. Urząd wójta był w tych czasach dziedziczny. W latach późniejszych władza dziedzicznego wójta została zlikwidowana w drodze wykupu od panującego dziedzicznego wójtostwa przez miasto. Władzę w mieście przejęła rada miejska z burmistrzem na czele. W drugiej połowie XVII wieku na czele miasta stał nawet prezydent.

7. Mikstań w latach 1391 do 1795

Okres ten otwiera dokument księcia opolskiego Władysława, o zamyśle trzeci i ostatni rozbiór Polski.

W 1391 r. miasto Mikstań spłonęło prawie doszczętnie. Jest o tym wzmianka w dokumencie z 1391 r., wydanym przez księcia opolskiego Władysława, który to książę zwalnia tym dokumentem mieszczan mikstańskich na przeciąg 5 lat od opłaty różnych danin, aby w ten sposób umożliwić jak najszybszą odbudowę miasta. Dokument wydaje książę opolski Władysław, gdyż jemu w tym czasie podlegała Ziemia Ostrzeszowska z Mikstatem.

A oto treść dokumentu spisane go po łacinie w tłumaczeniu polskim :

" My Władysław z łaski Bożej, książę opolski, drzy-
 cinski, kujawski, dobrzyński itd. oznajmujemy niniej-
 szym wszystkim, których to dotyczy, iż uwzględniając
 spustoszenie Mikstada, zniszczonego - och niestety-
 ście - przez pożar i jako od chwili owego zniszczenia do-
 daliszy mieszkańcom wymienionego miasta Mikstada
 na przeciąg 5 lat pełną swobodę, tak i teraz dajemy
 i udzielamy poszczególnym przychodniom pragnącym
 osiedlić się na miejscach opustoszałych wszelką swo-
 bodę, podobnież na przeciąg lat 5, dlatego zezwalamy
 z nadzwyczajnej łaski naszej, aby, ilekroć rajcy tamże
 w Mikstadzie sól sprzedawać będą, zawsze nie na wozach,
 lecz w swoich schowaniach / ?, po łacinie comodis/
 przechowywać mogli. A z przyległych miastu sól chcący,
 aby mieszkańcy i przychodnie do płacenia czynszu zob-
 wiązani byli. Nawet, gdy wozy, ze solą do rzeczzonego mia-
 sta przyjadą, mogą rajcy sami od swoich woźniców przywio-
 zioną sól kupować i sprawiać sobie na Naszym osobistym
 pozwoleniu. Dan w Schilega we czwartek przed uroczy-
 stością Narodzenia św. Jana Chrzciciela, roku Pańskiego
 1391".

Z powyższego aktu wynika, że rajcy/radni/
 miasta Mikstadu otrzymali od księcia opolskiego prawa
 kupna soli bez opłat na rzecz kasy księcia, co obowią-
 zywało wszędzie w owych czasach, a z czego książęta
 czerpali bardzo pokaźne dochody. Mieszkańcy zaś otrzy-
 mali 5 lat tzw. wolnizny w związku ze zniszczeniem
 miasta przez pożar. Miasto nie było więc już wtedy
 własnością rodu Zaremców, skoro w dokumencie tym nie
 ma o nich żadnej wzmianki, lecz było już własnością
 książęcą, a później królewską.

Pożar ten spowodował również przenie-
 szenie miasta na inne miejsce, gdyż dotąd - jak to
 już zaznaczono powyżej - miasto znajdowało się na te-
 renie obecnej wsi Komorowa lub w jej pobliżu.

Po pożarze pobudowane miasto na gruntach pustych pomiędzy Kenorowem a Kotłowem, a więc najprawdopodobniej na miejscu zwanym do dzisiaj "Topiołki" lub gdzieś w pobliżu, a w każdym razie pomiędzy "Topiołkami" a dzisiejszym Mikstacem. W tym czasie posiadało miasto także drewniany kościółek pod wezwaniem św. Trójcy, ale miasto nie posiadało własnej parafii, lecz należało do Kotłowa, jednej z najstarszych parafii w Polsce. Kościółek mikstacki był więc w tym czasie kościołem filialnym parafii kotłowskiej.

Parafia kotłowska aż do roku 1820 należała do diecezji wrocławskiej utworzonej w roku 1000. Kościółek pod wezwaniem św. Trójcy nie został wybudowany w "Topiołkach", lecz w pewnej odległości od ówczesnego miasta na tzw. górze kościelnej / dzisiejsza żwirownia ob. Piotra Fabrowskiego /. Samodzielna parafia mikstacka powstała dopiero w roku 1471 na skutek decyzji papieża Pawła II i do roku 1820 - podobnie jak i parafia kotłowska - należała do diecezji wrocławskiej.

W Mikstacie był w tym czasie również młyn, o którym pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi już w roku 1366. Młyn w tych czasach jest dowodem pewnego już znaczenia gospodarczego miasta.

Miasto nie miało jednak szczęścia, gdyż już w roku 1478 znów spłonęło prawie doszczętnie. Pożary trawiące całe miasto miały w tych czasach miejsce nie tylko w Mikstacie, ale we wszystkich ówczesnych miastach, a spowodowane były głównie drewnianą zabudową ~~wsz~~ miast. Drewniane budynki i słomiane dachy powodowały szybkie rozprzestrzenianie się pożarów.

W tych czasach spłonął również drewniany kościółek mikstacki na górze kościelnej. Miasto zostało podownie odbudowane, lecz już na innym miejscu, na którym znajduje się do dziś dzisiejszych. W wyniku więc pożaru z 1478 r. nastąpiło drugie i ostatnie przeniesienie miasta, a jednocześnie miasto znalazło się już na trzecim miejscu / Konarów, prawdopodobnie "Topiołski" i miejsce obecne od 1478r. / Również na innym miejscu wybudowano drewniany kościół, a jego miejsce na górze kościelnej zajął później wiatrak, a obecnie znajduje się tam żwirownia. Wiatrak został rozebrany krótko przed ostatnią wojną. Kościół zaś wybudowano wtedy prawdopodobnie w miejscu, na którym znajduje się obecny duży kościół murewany.

Mikstata był miastem - jak to już zaznaczono kilka razy - już w roku 1366. Sam dokument lokacyjny, czyli nadanie praw miejskich zaginął. Król Zygmunt Stary wydał więc miastu nowy dokument w 1528 r., odnawiając i potwierdzając nim dawne magdeburskie prawo miejskie i inne nadane dawniej przywileje. Z treści dokumentu wynika, że miasto podupadło i zubożało, a więc panujący chce mu udzielić jak najdalej idącej pomocy. Dokument ten został wydany na sejmie generalnym w Piotrkowie w 1528 r. Dokument zachowany jest w odpisie w tzw. "Codex privilegiorum Civitatis Sacrae Regiae Majestatis Mikstad Servientium". Księga ta - oprawna w skórę - obejmuje 61 zapisanych stron, spisana w 1782 r., obejmuje 12 przywilejów królewskich dla miasta Mikstata z lat 1528 - 1773. Znajduje się ona do dzisiaj w Archiwum Państwowym Miasta Poznania i Województwa Poznańskiego w Poznaniu. Poza nielicznymi wyjątkami dokumenty są spisane w języku łacińskim. Wszystkie dokumenty są odpisami.

A oto treść dokumentu króla Zygmunta Staro-
go z 1528 roku, odnawiającego prawo niemieckie tzn.
magdeburskie, w tłumaczeniu polskim :

W imię Pańskie Amen.

Na wieczną rzecz pamiątkę.

My, Zygmunt, z łaski Bożej, król

polski, wielki książę litowski i

ziemi krakowskiej, sandomierskiej, sieradzkiej,
łęczyckiej, kujawskiej, ruskiej, pruskiej, mazowiec-
kiej, chełmińskiej, elbląskiej, pomorskiej itd.
pan i dziedzic. Oświadczam niniejszym pismem
.....ponieważ mieszkańcy miasta naszego
Mikstata, w ziemi kaliskiej położonego, wykazali
wobec Nas, iż ich przywileje, dane tymże przez
Naszych Poprzedników, prawa niemieckie i targ
tygodniowy obejmujące, przypadkiem zaginęły,
prosząc Nas, abyśmy im zaginione pisma odnowili,
oraz na nowo potwierdzili, My zaś, ich słuszną
i rozsądną prośbę łaskawie uwzględniając, pragnie-
my, aby to Miasto Mikstat, które z różnych wypadków
upadło, pod Naszym szczęśliwym panowaniem znowu
się podniosło i sądzimy, iż temu miastu Mikstatowi
i mieszkańcom jego : prawa niemieckie, tak zwane
magdeburskie, dane i udzielane być powinno, jako
je też niniejszym dajemy i udzielamy, wyłączając
wszystkich i poszczególnych mieszkańców tegoż
miasta spod wszelkiej jurysdykcji i władzy wszy-
stkich i poszczególnych królestwa Naszego wojewo-
dów, ksztańców, starostów, sędziów i podsędków i
wszelkich urzędników i tychże wykonawców. I tak
wobec tychże i ich zastępców w sprawach wielkich
i małych, jako to kradzieży, zabójstwa, okale-
czenia, podpalań i wszelkich innych przewinień
przed są powołani, odpowiadać i żadnych kar płacić
nie potrzebują, chyba tylko przed swoim wójtem
lub jego zastępcą.

W wyżej przytoczonych sprawach kryminalnych dajemy i udzielamy niniejszym temuż wójtowi lub jego zastępcy wszelką władzę wysłuchiwania, sądzenia, upominania, karania i zasądzania i czynienia wszystkiego innego, czego prawo niemieckie wymaga, usuwając wszelkie prawo polskie i wszystko inne, co prawu niemieckiemu stoi na przeszkodzie. Oprócz tego ustawiamy w tymże mieście Mikstadzie w każdym tygodniu i to we czwartek targ.

Dając wszystkim i poszczególnym kupcom i innym ludziom jakiegobądź stanu do wyżej wymienionego miasta Mikstada w dniu targowym wszelką opiekę i wszelkie prawo przyjscia, kupowania, rzecz za rzecz wymijania i inne rodzaju handlu wykonania.

Z resztą stanowimy i rozperządżamy, aby kiedykolwiek nieszczanie z Mikstada z sieciami polować będą z rozkazu Starosty Naszego czy Burgrabi grodu grabowskiego, na które to łowy tylko piechotę iśó potrzebują, tylektoré zawsze trzecią sztukę jakiegokolwiek upolowanej zwierzyny do ogólnego swego użytku wzięśó mają. Co niniejszym pieczęcią Naszą potwierdzamy.

Dan w Piotrkowie na sejmie generalnym, w dniu św. Męczenników Fabiana i Sebastiana roku Pańskiego 1528, a rządów Naszych roku 21°.

Wyżej wymieniony dokument królewski miał bardzo duże znaczenie dla Mikstatu. Dokumentem tym zostały bowiem odnowione i potwierdzone już dawniej nadane przywileje miejskie Mikstatu, a przede wszystkim prawo miejskie / niemieckie, czyli magdeburskie/. Miasto otrzymało też pełny samorząd, gdyż wyłączone zostało spod ingerencji różnych urzędników państwowych. Ograniczone zostały także uprawnienia starosty grabowskiego /starostwo niegrodowe/ w stosunku do miasta Mikstatu i nieszczan mikstaekich.

Dla rozwoju gospodarczego miasta duże znaczenie miało także potwierdzenie prawa urzędowania we czwartki tygodniowych targów oraz nadanie sprzedającym i kupującym różnych uprawnień. Zasięg rynku lokalnego Mikstata wahał się w tym czasie w promieniu około 5 klm. i obejmował Biskupiec Zabaryczne, Kaliszkowice Kaliskie, Kaliszkowice Okobockie, Kotków, Strzyżów, Chynowę, Komorów i Przedborów. O znaczeniu miasta Mikstata na tym odcinku można wywnioskować chociażby z tego, że zasięg rynku powiatowego Ostrzeszowa wahał się w tych czasach w promieniu około 10 klm., a Wielunia w promieniu około 15 klm.

Król Zygmunt Stary wydał jeszcze jeden dokument dla miasta Mikstata w 1546 r. Treść dokumentu w tłumaczeniu polskim jest następująca:

„Zygmunt z Bożej łaski, król polski, wielki książę litewski, ruski, pruski, mazowiecki itd. Pan i dziedzic.

Oświadczamy niniejszym wszem wobec i każdemu z osobna, komu to wiedzieć przynależy, iż przedłożono nam w imieniu, dbałych tj. burmistrza i rajców i całej gminy mieszczan Mikstada, pisma zawierające przywileje, dane przez Władysława, księcia opolskiego i kujawskiego, a opatrzone pieczęcią samego księcia pana i proszono Nas, abyśmy je z powodu starości tychże odnowić, zatwierdzić i tutaj słowo w słowo przepisać zechcieli.

Sądzimy, iż wszystko to razem wzięte i w szczegółach powyżej wymienione i słowo w słowo spisane, na prośbę powyższych mieszczan Mikstada odnowiono i potwierdzone być powinno, jako też odnawiany i potwierdzany, nakazując, aby moc swą nadal zatrzymało. Na co wszystko razem i osobno powyżej powiedziane, jako dowód, pieczęć Nasza położona jest.

Dokumentem króla Zygmunta Augusta z roku 1548 w granice Mikstatu został włączony Siedlec, należący wówczas do Macieja Zaremby, kszetelana nakielskiego i starosty grabowskiego. Miasto zostało zobowiązane jedynie do płacenia z nabytego Siedleca staroście grabowskiemu rocznie 10 groszy z łanu i plebanowi mikstaickiemu rocznie 5 groszy z łanu.

Król Zygmunt August dokumentem z roku 1552 potwierdził prawo miejskie oraz prawa mieszczan mikstaickich i posiadłości miejskie. Dokumentem zaś z roku 1589 król Zygmunt III Waza potwierdził prawa miejskie i mieszczan oraz targ tygodniowy, który dalej odbywał się we czwartki każdego tygodnia. W 1590 roku ten sam król nadał miastu przywilej na 4 jarmarki w roku obok targów cotygodniowych, a mianowicie na św. Trójcę, św. Michała, Trzech Króli i św. Wojciecha/czerwiec, wrzesień, styczeń i kwiecień/. Odbywanie się w Mikstacie czterech jarmarków rocznie oraz targów w każdym tygodniu jest dowodem dość znacznego rozwoju życia gospodarczego i znaczenia miasta w omawianym czasieokresie. Mikstat był więc przy końcu XVI wieku dość ważnym ośrodkiem gospodarczym i handlowym dla bliższej, a nawet w pewnym zakresie dla dalszej okolicy.

Dla życia gospodarczego miasta duże znaczenie miał także dokument króla Zygmunta III Wazy z roku 1594, którym to dokumentem król potwierdził artykuły sędowników mikstaickich. Treść tego dokumentu jest następująca: "..... .Burmistrz Tomasz Głowacki. Rada - Jan Swiba, Maciej Zawieja, Adam Kowalczyk, Jan Płóciennik, Cechmistrz i majstrowie rzemiosła sędowniczego/miełcarskiego i piwowarskiego/ Jakub Wolsnach, Grzegorz Nieżek, Szczepan Biejo-ta, Szymon Graka, Gazyel Liświak, Maciej Wolsmaszek i inni.

Kto chce do cechu wstąpić lub majstrom zostać dowód wyuczenia rzemiosła i prawo miejskie przyjąć i wskupienie do cechu złożyć 3 grosze, 4 funty wosku, co roku do cechu 8 złotych na 4 raty na Suche Dni, 2 beczki piwa, kolację dla braci cechowych / 2 piczenie za 10 groszy, chleba za 6 groszy / służbę w kościele. Cechmistrza wybierają wszyscy mistrzowie. Przepisy odnośnie zebrań, pogrzebu, posłuszeństwa pracy itp. Gdyby brat robiąc w browarze spalił, stłukł lub zepsół kocioł albo inny statek na go na swój koszt kupić lub naprawić i za karę dać funt wosku. Przepisy dotyczące produkcji, bezpieczeństwa od ognia itp..... O ile brat przyjmie ucznia, to 2 tygodnie próby, a potem do cechu złożyć 12 groszy i beczkę piwa i z mistrzem zgodzić się co do warunków uczenia. Żaden z miasteczka nie może kupować piwa ze wsi ani go szynkować, gdyż piwo to może zabrać cech. Poza cechem nie wolno robić sodu, gdyż sól zabierze cech, a winny zapłaci 3 grzywny kary.

Król Zygmunt III Waza przywilejem z 1603 roku wydanym w Krakowie znów zatwierdził wszystkie dotychczasowe prawa i przywileje miejskie oraz posiadłości miejskie. W dokumencie tym jest także wzmianka o młynie mikstaekim.

W 1611 r. miasto otrzymało zezwolenie na zbudowanie szpitala. Trzeba jednak zaznaczyć, że nie chodziło w tym przypadku o szpital w dzisiejszym tego słowa znaczeniu, lecz jedynie o przytułek dla ubogich, a tylko przezwany szpitalem przez miejscową ludność. Nazwa ta zachowała się w Mikstacie do dni dzisiejszych.

Barażo ważnym dla miasta był przywilej króla Zygmunta III Wazy z roku 1619 / wydany w Warszawie/, którym to przywilejem król zwolnił mieszczan mikstaekich z ponoszenia ciężarów na rzecz zamku starościńskiego w Grabowie.

Chodziło w tym przypadku o różnego rodzaju opłaty i darmą pracę. Przywilejem zaś z roku 1621 wydanym również w Warszawie ten sam król potwierdził znów wszystkie prawa i przywileje miejskie. W dokumencie wspomina się także o Siedlecu.

Król Władysław IV Waza przywilejem z roku 1633 wydanym w Krakowie znów potwierdził wszystkie dotychczasowe prawa miejskie i mieszczan mikstaekich oraz posiadłości miejskie. W dokumencie tym jest mowa o młynach, kłakach, polach, ogrodach i sadowni. Z dokumentu wynika, że w Mikstacie rozwijało się w tym czasie w dalszym ciągu wyrobienie piwa, o czym wspominał już powyżej omówiony przywilej króla Zygmunta III Wazy z roku 1594r. wydany dla skódowników mikstaekich.

Król Jan Kazimierz Waza przywilejem z roku 1649 wydanym w Krakowie potwierdził różne posiadłości miejskie, a między innymi również i Siedlec. Jego następca król Michał Korybut Wiśniowiecki przywilejem z roku 1669 wydanym w Krakowie znów potwierdził wszystkie nadane przez niego poprzedników prawa i przywileje miejskie. W dokumencie wspomina się między innymi o Siedlecu, o targach i jarmarkach mikstaekich. Król nadał także miastu prawo do korzystania z lasów na opał i budownictwo.

Następca Michała król Jan III Sobieski przywilejem z 1681 roku wydanym w Warszawie znów potwierdził dotychczasowe prawa miejskie i mieszczan mikstaekich.

W dokumencie tym wspomina się dość dużo o uprawnieniach miasta i mieszczan do Siedleca i w stosunku do okolicznych lasów. Król August II przywilejem z 1713r. znów potwierdził wszystkie prawa miejskie. W dokumencie zaznaczono, że dziesięciny na rzecz kościoła mikstaekiego należy przekazywać dwa razy do roku, a mianowicie na św. Wojciecha /kwiecień/ i na św. Rocha /sierpień/.

Król August III przywilejem z 1746 r. znów potwierdził wszystkie prawa miejskie i mieszan, szczególnie zaś wspomina o prawie miejskim magdeburskim z 1528r., o Siedlecu i o uprawnieniach w stosunku do lasów.

Ostatni przywilej królewski, w okresie przedrozbiorowym został wydany przez ostatniego króla polskiego Stanisława Augusta Poniatowskiego w Warszawie w 1773 r. Król potwierdził w nim wszystkie prawa miejskie, a w szczególności miejskie prawo magdeburskie z 1528 r. i ograniczone już dawniej ciężary i powinności miasta i mieszczan na rzecz starosty grabowskiego. Dokument wspomina także o Siedlecu i lasach.

Jak więc wynika z powyższego zestawienia i krótkiego omówienia przywilejów królewskich na rzecz miasta Mikstatu i mieszczan mikstańskich królowie polscy wydali wiele przywilejów w okresie od początku XVI do końca XVIII wieku. Przywilejami tymi głównie potwierdzali prawa miejskie i mieszczan oraz w kilku wypadkach nadawali nowe prawa i przywileje, z których duże znaczenie miało między innymi ograniczenie uprawnień starostów grabowskich w stosunku do miasta i mieszczan. Przywileje królewskie miały dodatni wpływ na rozwój miasta, na jego życie gospodarcze i byt mieszczan.

Najstarsza wzmianka źródłowa o szkole w Mikstacie pochodzi z 1670 r. O szkole mikstańskiej wspomina pod tą datą ksiądz Wawrzyn Joanston, proboszcz z Nanyszowa / obłonie woj. opolskie/, a zarazem kanoniczny wizytator szkół na terenie diecezji wrocławskiej, do której należała w tym czasie mikstańska parafia. Ksiądz Joanston w swym sprawozdaniu z wizytacji w szkole mikstańskiej wspomina o szpitalu miejskim/przytułku dla ubogich/, budynku szkolnym i uposażeniu nauczyciela mikstańskiego, które składało się z 20 złotych polskich rocznie,

wolnego mieszkania i kawałka uprawnego gruntu. Szkoła
mikstacka była w tym czasie szkołą parafialną, którą
prowadził duchowny.

W roku 1773 istniał już na wzgórzu za
miastem /emantarz/ mały kościółek drewniany pod wezwa-
niami św. Rocha. Kościółek stanowi dość poważny zabytek
niesto i w stanie prawie pierwotnym zachował się do dni
dzisiejszych. Obecnie istniejący kościółek został
wzniesiony w 1778 r., a następnie był dwukrotnie odna-
wiany w latach 1873 r. i 1953 r. Kościółek jest drow-
niany konstrukcji zrębowej i od strony zewnętrznej
szalowany. Jest jednonawowy, posiada prezbiter-
ium zamknięte wielobocznie oraz prostokątną zakrystię
od strony północnej. Nawa jest nieco wyższa i szersza
oraz posiada kaplicę od strony południowej i północ-
nej zakończone trójbocznie, tworzące transept. Od stro-
ny zachodniej przybudowana wieża na słup i szalowana od
zewnątrz. Chór wsparty na dwóch słupach, okna zamknię-
te łukiem spłaszczonym. Dachy są gontowe - nad nawą
trzyspadowe z wieżyczką na sygnaturkę kształtu baroko-
wego, nad prezbiterium i kaplicami dwuspadowe, nad
zakrystią zaś pulpitowy kryty blachą. Wieża o ścianach
nieznacznie zwężających się ku górze, nakryta dachem
namiotowym. Ołtarz główny pochodzi z drugiej po-
łowy XVIII wieku, a w jego zwieńczeniu obraz św. Rocha
z datą 1757, na mensie zaś ołtarza data 1785r. i litery
V W. Dwa ołtarze w kaplicach - jeden o charakterze
wczesno barokowym z obrazem św. Marii Magdaleny pocho-
dzącym z XVIII wieku i drugi ołtarz pochodzący również
z XVIII wieku. W kościółku są obrazy - barokowy św. Mi-
chała w sukience metalowej, św. Izydora fundacji ks.
Łukasza Marszałkowskiego z 1810 r. Należy również wy-
mienić 5 płaskorzeźb barokowych polichromowanych -
św. Trójcy, Matki Boskiej z Dzieciątkiem i dwoma bisku-
pani, św. Jadwigi, św. Agaty i św. Antoniego w sukience
metalowej.

Krzyż ołtarzowy jest w stylu rokokowym. Pająk mosiężny z pierwszej połowy XIX wieku. Na wieży znajdują się trzy dzwony fundowane przez proboszcza mikstackiego Łukasza Marszałkowskiego, odlane przez Benjamina Kriegera we Wrocławiu i to dwa z nich w 1814 r. i jeden w 1816 r. W miejscu tym pragnę jeszcze zaznaczyć, że umówieniu kościółka mikstackiego pod wezwaniem św. Rocha przeznaczyłem stosunkowo duże miejsce, gdyż - jak to zaznaczyłem powyżej - jest to w zasadzie jedyny i zarazem piękny zabytek w Mikstacie.

W omawianym czasokresie historii miasta Mikstatu w tym rozdziale, to jest w latach 1391 - 1795 miasto może poszczycić się jednak nie tylko dość poważnymi osiągnięciami / utrwalenie prawa miejskiego/, dość licznymi przywilejami królewskimi, powiem dość znaczny jak na owe czasy rozwój gospodarczy/, ale miało również i smutne okresy w swej przeszłości. Do nich wypada zaliczyć przede wszystkim liczne i niektóre z nich bardzo duże pożary. W rozdziale tym wspomniano już o dwóch wielkich pożarach miasta, a mianowicie w latach 1391 i 1478. Poza nimi trzeba także wymienić pożary w latach 1358, 1593, 1638, 1695 i 1758. Pożary te były w swych czasach bardzo straszne w swych skutkach, gdyż z powodu dość gęstej zabudowy i drewnianych krytych słoną budynków kładły w zgliszcza znaczną część miasta i niszczyły dobytek jego mieszkańców. Poza pożarami do wielkich klęsk elementarnych tych czasów trzeba zaliczyć epidemie, które dziesiątkowały ludność miasta, hamując rozwój liczby mieszkańców, a częste nawet ofiarę tej liczby. Miasto w połowie XVIII wieku liczyło w związku z tym nie więcej jak około 500 mieszkańców. Poważne epidemie w Mikstacie miały miejsce w latach 1385, 1496, 1535, 1686 i 1754. Do poważnych klęsk trzeba zaliczyć także częste nieurodzaje, szczególnie dotkliwe w Mikstacie z powodu lichych gleb, które narażały ludność na głodowanie.

Mikstet łącznie z Ziemią Ostrzeszowską i Kaliską, przszedł w roku 1795 pod panowanie pruskie/III rozbiór Polski/, a więc tą datą zamykam omawianie historii Mikstetu w okresie Polski szlacheckiej.

8. Mikstet w okresie zaborów

Miasto przeszło w 1795 r pod panowanie pruskie. Już jednak w 1807 r. w związku ze wschodnini podbojami Napoleona cesarza Francuzów powstało Księstwo Warszawskie, związane politycznie, wojskowo i gospodarczo z Francją. Mikstet znalazł się więc w granicach Księstwa Warszawskiego i został włączony do Departamentu kaliskiego / odpowiednik województwa według wzorów francuskich/. Za czasów Księstwa Warszawskiego w latach 1809 - 1811 r wybudowano w Mikstecie nową szkołę przy ul. Kaliskiej/ obecna organistówka/. Nie wiadomo, czy nowa szkoła przy ulicy Kaliskiej została wybudowana w miejscu starej parafialnej szkoły, o której wspominałem w poprzednim rozdziale, czy też na innym miejscu, gdyż nie można ustalić, gdzie znajdowała się dotychczasowa szkoła parafialna.

W 1815 r. zostało ostatecznie zlikwidowane Księstwo Warszawskie na Kongresie Wiedeńskim po upadku cesarstwa Napoleona I. Znaczna część dotychczasowego departamentu kaliskiego łącznie z Kaliszem znalazła się w granicach Rosji Carskiej. Granice państwa pomiędzy Rosją a Prusami przebiegała stosunkowo blisko Mikstetu na rzecz Prońcie. Mikstet znalazł się z powrotem pod panowaniem Prus i pozostał w granicach Państwa Hohenzollernów /od 1801 r/ Cesarstwo Niemieckie/aż do roku 1918. Administracyjnie należał w tym czasie do prowincji i rejencji poznańskiej oraz do powiatu kępińskiego do roku 1844, a później do powiatu ostrzeszowskiego.

W 1822 r. miasto znów nawiedził groźny pożar, który spowodował zniszczenie większej części domów mieszkalnych i zabudowań gospodarczych. Pożar dodatkowo spęgały palące się stodoły, budowane z drzewa i kryte słomą oraz nakładwane zbożem, gdyż pożar miał miejsce we wrześniu. Żadnemu zniszczeniu nie uległ wtedy jedynie kościół oraz nieliczne jeszcze wtedy domy murowane, a więc probostwó, szkoła oraz jeden dom w rynku / na miejscu dzisiejszej poczty/. Zniszczeniu uległ wtedy również ratusz mikstański stojący na środku rynku. Ratusz na rynku nie został już jednak odbudowany, a jedynie na miejscu jego zasadzone lipę, usuniętą na krótko przed II wojną światową. Władze miejskie wybudowały zaś dla siebie nowy budynek urzędowy przy obecnej ulicy Krakowskiej.

W 1876 roku miasto znów stało się ofiarą wielkiego pożaru. Pastwą płomieni padło wtedy 12 domów mieszkalnych wraz z zabudowaniami gospodarczymi, a 23 rodziny zostały tym samym bez dachu nad głową. Po tym ostatnim już pożarze na większą skalę Miksta stawał się powoli z miasta drewnianego miastem murowanym. Ostateczna likwidacja jednak domów drewnianych krytych słomą, za wyjątkiem tylko kilku nastąpiła tylko w latach międzywojennych.

W drugiej połowie XIX wieku i w początkach XX wieku powstało w mieście kilka nowych budynków urzędowych i użyteczności publicznej. W 1878 r. przeniesiono z budynku przy ulicy Kaliskiej do nowego budynku piętrowego przy ulicy Krakowskiej. Dotychczasowy budynek szkolny przy ul. Kaliskiej prawie do dnia dzisiejszego miejscowi ludzie nazywają starą szkołą. W 1882 roku wybudowano rzeźnię miejską, która stoi do dnia dzisiejszego. Obecna siedziba Prezydium Miejskiej Rady Narodowej przy ulicy Krakowskiej została wybudowana w latach 1912 - 1913, a więc na krótko przed wybuchem pierwszej wojny światowej.

W 1914 r. zakończono także budowę nowego kościoła parafialnego. Nowy kościół został wybudowany na miejscu starożytnego drewnianego kościoła, zbudowanego w 1599 r., a rozebranego w chwili budowy nowego kościoła. Przy rozbieraniu starożytnego kościoła zauważono, że niektóre białe sosnowe mają już dawne nacięcia i otwory, co było dowodem, że były brane powtórnie do budowy kościoła w 1599 r. z jakiejś dawnej budowli. Być może, że były brane z dawnego kościółka z kościelnej góry, o którym wspominałem już w poprzednim rozdziale. Kościółek na kościelnej górze spłonął jednak w 1478 r. Po pożarze kościółek został wybudowany w innym już miejscu, chociaż miejsce to nie jest znane. Kościół rozebrany w 1913 r. został wybudowany w 1599 r. W latach więc 1478 - 1599 miasto musiało więc posiadać inny jakiś kościół, chociaż na ten temat nie ma nam żadnych danych. Nowy kościół wybudowany w 1914 r. pozostał w dalszym ciągu pod wezwaniem św. Trójcy. Obecny kościół jest murewany w stylu neobarokowym. Kościół wybudowano według projektu arch. Rogera Szawskiego. Na wieży kościelnej zawieszono dzwon ze starożytnego kościoła odlany z 1603 r. przez Jakuba Getza we Wrocławiu. Należy także wspomnieć, że obok kościoła znajduje się drewniany krzyż rzeźbiony sztuki ludowej, wykonany przez Pawła Brylińskiego w XIX wieku. Na szczycie krzyża znajduje się pelikan, pod nim krucyfiks, a następnie w dół rzeźby Matki Boskiej Bolesnej, św. Jana, św. Magdaleny i św. Weroniki.

W 1869 roku zostało powołane do życia Towarzystwo Pożyczkowe w Mikstacie, późniejszy Bank Ludowy. Zagadnienie to zostanie jednak omówione oddzielnie w następnym rozdziale.

W okresie XIX wieku wzrastała powoli liczba mieszkańców miasta Mikstatu. W roku 1811 miasto składało z 135 domów mieszkalnych oraz posiadało 921 mieszkańców. W roku 1837 miasto posiadało już 1280 mieszkańców.

W roku 1871 w mieście były już 152 domy mieszkalne i 1.437 mieszkańców / w tym 152 Żydów i 3 Niemców/. W roku 1875 miasto posiadało 1.535 mieszkańców, a w 1881 roku już tylko 1.490 mieszkańców. Ubytek ludności w tym okresie był związany z gwałtownym rozwojem gospodarczym Nienice w okresie po utworzeniu cesarstwa, co powodowało liczne wyjazdy miejscowej ludności na prace do przemysłowych okręgów Nienice. Wielu mieszkańców wyjeżdżało także na sezonowe prace rolne do nienieckich folwarków.

Przy końcu XIX wieku i w XX wieku liczba mieszkańców miasta prawie nie uległa zmianie, a w niektórych okresach nawet zmniejszała się nieznacznie. Prawie tę samą liczbę mieszkańców zachowało miasto również do chwili obecnej. Również życie gospodarcze w mieście mało posunęło się naprzód w omawianym czasokresie. Przyczyną tego stanu był przede wszystkim rolniczy charakter miasteczka / bardzo słaba gleba/ oraz brak na miejscu do chwili obecnej drogi żelaznej, co spowodowało także zupełny brak na miejscu przemysłu. Linia kolejowa Katowice-Ostrów-Poznań, wybudowana w 1875 roku, ominęła miasto w odległości około 9 km i przebiega przez Antonin. Stało się to na skutek błędnego stanowiska władz miejskich, które w interesie gospodarzy nie chciały zgodzić się na wybudowanie tej linii kolejowej przez Mikstat / obawa, że gospodarze stracą dochody z furmanek/, oraz na skutek starań ks. Radziwiłła z Przygodzic, do którego należał również Antonin, aby linia kolejowa przebiegała przez jego posiadłości, a więc Antonin i Przygodzice. W ten sposób Mikstat stracił szansę na jakiś większy rozwój gospodarczy, który w tych czasach z powodu braku komunikacji samochodowej był związany jedynie z posiadaniem na miejscu linii kolejowej. Do roku 1918 Mikstat znajdował się zresztą na wschodnich kresach Cesarstwa Niemieckiego, w odległości około 10 km.

od granicy Niemiec z Rosją Carską, miasto dzieliła duża odległość od gwałtownie rozwijających się w tych czasach dużych ośrodków gospodarczo - przemysłowych Niemiec, a więc niemieckie władze państwowe nie były wogóle zainteresowane rozwojem miasta. W tych złych warunkach Mikstat miał zawsze dużą rezerwę siły roboczej, która zasilala niemieckie okręgi przemysłowe i również niemieckie folwarki. Wielu dawnych mieszkańców miasta pozostało w związku z tym na stałe w Niemczech i rodziny ich mieszkają tam do dni dzisiejszych.

Mikstat podupadł również w czasie pierwszej wojny światowej / 1914 - 1918/. Wielu mieszkańców miasta pracowało w tym czasie w przemyśle niemieckim i w folwarkach na terenie Niemiec. Wszyscy w wieku wojakowym / do 55 roku życia / przelewali polską krew z konieczności na wszystkich niemieckich frontach pierwszej wojny światowej. Wielu z nich poległo na frontach i nie powróciło już do swych domów.

Kończąc opowiadanie dziejów miasta w okresie zaborów trzeba także wspomnieć o wielkim patriotyzmie jego mieszkańców w tym czasie. Mikstaczenie brało udział w powstaniu styczniowym za Prusną w latach 1863/64, czynnie przeciwstawiali się niemieckiej polityce tzw. Kulturkampf w okresie kanclerza Bismarcka oraz dzieci szkolne popierano przez swych rodziców brały udział w strajku szkolnym w obronie języka polskiego w roku 1907.

Patriotyzm ten zaznaczył się również w chwili zakończenia pierwszej wojny światowej. W chwili zakończenia wojny na terenie powiatu ostrzeszowskiego na wzór innych powiatów Poznańskiego zaczęto tworzyć rady. Z inicjatywą utworzenia rady w powiatowym Ostrzeszowie wystąpił burmistrz Stachel. Powodowany troską o utrzymanie "porządku i spokoju" zwołał w dniu 11 listopada 1918 roku zebranie, na którym wybrano tymczasową Radę Robotniczo-Obywatelską-Zołnierską. Do jej grona wchodził miejscowi obywatele, a przewodniczącym został dotychczasowy burmistrz miasta Ostrzeszowa Stachel.

W dniu 16 listopada odbyło się w Ostrzeszowie ponowne zebranie, na którym zerwano z panującą dotychczas tymczasowością i dokonano stabilizacji istniejącej Rady nadając jej jednocześnie nową nazwę "Rady Robotniczo-Żołnierskiej". Przy tej okazji poszerzono też jej skład do 24 osób / 20 Polaków i 4 Niemców/. Stabilizacja Ostrzeszowskiej Rady Robotników i Żołnierzy, oprócz przemianowania jej nazwy i zmiany składu osobowego na korzyść Polaków, nie wносиła w zasadzie istotniejszych zmian. Nie pociągała bowiem za sobą zmiany jej oblicza społeczno-politycznego, gdyż w dalszym ciągu była opanowana przez posiadaczy. Na terenie pow. ostrzeszowskiego istniała także Rada Robotniczo-Żołnierska w Mikstacie, którą w przeciwieństwie do Ostrzeszowskiej składała się wyłącznie z Polaków oraz Rada Robotniczo-Żołnierska w Grabowie / obie powstały w dniu 13 listopada 1918 roku/. Mikstat wystąpił w tym czasie kompanię wojska do walki z niemieckim "Grenzschutzem". Kompanią tą dowodził kpt. Stefan Szymanowski z Mikstatu. Oswobodzenie południowej części Wielkopolski należy zawdzięczać działaniom powstańców z Ostrzeszowa, Kępna, Grabowa i Mikstatu, gdyż centralne władze warszawskie mało interesowały się tymi sprawami, zajęte niesłusznie pretensjami terytorialnymi w stosunku do Rosji Radzieckiej. W pozornej bowiem samorzutnej akcji rewolucyjnej w chwili przegranej przez Niemcy wojny, nurtowała od razu myśl usunięcia na zawsze wszelkiej władzy niemieckiej na tych terenach zawsze polskich. Już w dniach 10-13 listopada rozbrojono przy pomocy okolicznych chłopów posterunki żandarmerii niemieckiej w Ostrzeszowie, Grabowie i Mikstacie. Tym samym prawie czasie rozbrojono także oddziały wojska niemieckiego w Ostrzeszowie i Grabowie.

W połowie listopada 1918 r - w wyniku upadku cesarskich Niemiec, działania powstańców oraz zakończenia pierwszej wojny światowej -

- Mikstów znalazł się w granicach odrębnego państwa polskiego.

9. Bank Ludowy

W rozdziale tym pragnę omówić w skrócie dzieje Banku Ludowego w Mikstowie, nim przejdę do omówienia historii miasta w latach po pierwszej wojnie światowej, gdyż początki działalności tego Banku są związane z wiekiem XIX, a więc okresem zaboru. Zagadnienia tego celowo nie omówiłem w poprzednim rozdziale, poświęconym historii miasta w tym czasokresie, gdyż omówieniu działalności Banku chcę poświęcić oddzielny rozdział, aby w ten sposób uwypuklić rolę Banku Ludowego w życiu miasta.

Ruch spółdzielczy powstał na ziemiach polskich byłego zaboru pruskiego w połowie XIX wieku. Pierwsza Spółdzielnia oszczędnościowa-pożyczkowa została założona w Poznaniu w 1862 r., a już 10 lat później istniało 30 placówek tego typu w dzielnicy pruskiej. Instytucje te nazywano bankami ludowymi lub kasami oszczędnościowo-pożyczkowymi. Miały one za zadanie, drogą udzielania taniego kredytu, zabezpieczyć chłopów, drobnych kupców i rzemieślników przed wyzyskiem ze strony lichwiarzy. Toteż rzucone hasło "przez spółdzielczość do gospodarczej samodzielności" stało się bardzo popularne w klasach społecznych słabych ekonomicznie.

Również grono obywateli mikstowskich, pragnące wyrwać ludność spod wpływów lichwiarskich, postanowiło założyć w Mikstowie dla miasta i okolicy instytucję finansową, która udzieliłaby łatwego i taniego kredytu obywatelom, kupcom i rzemieślnikom, gospodarzom i chłom. Do tej pory pożyczki były bowiem tylko prywatne, częste na bardzo wysokich procentach, znane były wypadki fałszowania weksli przez wierzycieli, co pociągało nie raz utratę całego majątku.

Zebrań organizacyjnych zostało zwołane na dzień 25 kwietnia 1869 r. w domu Piotra Domańskiego przy Rynku. Organizatorami tego zebrań byli: Antoni Szeliński z Drodźdzy, ks. proboszcz Iwaszkiewicz z Mikstatu, Stanisław Wąstern z Kotłowa, ks. proboszcz dziekan Nawrocki z Kotłowa, Józef Sulimierski z Domagina, Antoni Nowakowski z Mikstatu i Józef Klęczyński z Mikstatu. Bank został ostatecznie założony kilka dni później, a mianowicie w dniu 28 kwietnia 1869 r.

Bank nawiązał kontakty z Bankiem Rolniczo-Przemysłowym we Wrocławiu, Towarzystwem Pożyczkowym Przemysłowców miasta Poznania, Bankiem Włościańskim w Starym targu i Bankiem Prywatnym w tymże mieście. Bank mikstański musiał zapożyczać się początkowo w innych bankach, gdyż oszczędności słabo wpływały, a wniosków o pożyczkę było coraz to więcej. Odczuwano w związku z tym coraz to więcej brak własnego centralnego banku, który zasilakby finansowo poszczególne banki ludowe. W myśl założenia takiego banku wysunął Klęczyński z Mikstatu, delegat na sejmik spółek zarobkowych, który w 1878 odbywał się w Srodzic. Jako powód podał trudności przy uzyskiwaniu pożyczek w innych bankach oraz bardzo wysoką stopę procentową w tych bankach. Wniosek delegata mikstańskiego banku został zrealizowany w 1885 r. na sejmiku w Chokmnie, gdzie powzięto uchwałę o założeniu nowej instytucji finansowej pod nazwą Banku Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu. W roku 1886 bank ten rozpoczął swoją działalność celem nowozałożonego banku w Poznaniu było udzielanie dogodnych pożyczek poszczególnym bankom ludowym i osobom prywatnym oraz przyjmowanie oszczędności. Bank mikstański nawiązał od razu ścisłą współpracę z nową instytucją finansową w Poznaniu przez zaciąganie tam pożyczek oraz przekazywanie depozytów.

Łożał banku ludowego w Mikstacie znajdował się :

w latach 1869 - 1882	w budynku Piotra Domańskiego,
" 1882 - 1887	" Marii Klęczynskiej,
" 1888 - 1889	" Lotycji Krzeniwickiej,
" 1889 - 1903	" Stanisława Roszykiewicza,
" 1904 - 1917	" Józefa Biogańskiego,
od 1918 -	" Leopolda Roszykiewicza.

W latach międzywojennych Bank Ludowy mieścił się kolejno u Leopolda Roszykiewicza, Feliksa Stasierskiego, Leopolda Roszykiewicza i Józefa Biogańskiego. Krótce przed wybuchem drugiej wojny światowej Bank wybudował sobie nowy okazały piętrowy budynek na narożniku ulic Kaliskiej i Kościuszki, w którym mieści się do chwili obecnej.

Organami Banku były - od 1869 roku "Tygodnik Powiatowy" /Kreisblatt des Schildberger Kreises/, następnie "Przyjaciel Ludu" wydawany w Kępnie, w latach 1889-1917 "Wielkopoleńskie" wydawany w Poznaniu i od 1917 roku "Gazeta Ostrowska". W organach tych Bank ogłaszał między innymi corocznie termin Walnego Zebrania członków i Spółki, roczny bilans, liczbę członków, wszelkie zmiany dokonane w statutach, daty i miejsce, Nadzwyczajnych Walnych Zebrań, zmiany osób w Zarządzie Banku itd.

Ilość wksli posiadanych przez Bank przedstawiała się następująco na początku XX wieku :

rok 1906	1551 sztuk
" 1907	1610 "
" 1908	1642 "
" 1909	1716 "
" 1910	1817 "
" 1911	1922 "
" 1912	1975 "
" 1913	1946 "
" 1914	1938 "
" 1915	1861 "
" 1916	1686 "
" 1917	1449 "
" 1918	985 "

W latach 1869-1918 udziały członków Spółki wzrosły z 17 marek do 182,962 marek. Wartość weksla w tych samych wzrosła z 1.998 marek do 1.067,325 marek, /depozyta -oszczędności / z 2.295 marek do 1.362,936 marek. Fundusz rezerwowy ze 111 do 93.935 marek, rezerwa specjalna z 3.662 marek /od 1897 r, gdyż wcześniej nie było rezerwy specjalnej/do 30.340 marek a ilość członków Spółki ze 111 do 1,954.

W okresie I wojny światowej dało się zauważyć pewien zastój w działalności Banku. W czasie wojny poległo na frontach 30 członków Spółki. Zaznaczył się również stały ubytek weksli, ponieważ wojna zahamowała zakup gruntów i domostw, których ceny szły szybko w górę, a pieniądź stracił swą dotychczasową wartość. Posiadający woleli trzymać posiadłość i nie raz poważnie zadłużoną hipotecznie, nie sprzedawać ją za papierki, który z dnia na dzień traciły swoją wartość. Dostając zaś wyższe ceny w czasie wojny za produkty rolne i inwentarz stosunkowo łatwo spłócili zaciągnięte przed wojną pożyczki, w wyniku czego ubyło do połowy weksli w portfelu Banku Ludowego w Mikstacie.

Sytuacja taka miała zresztą miejsce we wszystkich bankach w czasie I-szej wojny światowej. Rozwój działalności Banku od chwili jej założenia aż do początku XX wieku zahamował się więc bardzo poważnie w wyniku wybuchu wojny światowej.

Stan Banku za rok 1918 przedstawiał się następująco:

rozchód	3.624.362,20 marek
przychód	3.715.489,05 marek
gotówka	91.126,85 marek.

Bank odgrywał także znaczną rolę w okresie międzywojennym i to nie tylko dla samego miasta ale również dla dalszej okolicy .

Rozwój działalności Banku na większą skalę był jednak utrudniony złą sytuacją gospodarczą w całym kraju, co zaznaczało się szczególnie w Mikstacie i okolicy z powodu złej gleby, zupełnego braku przemysłu i drogi żelaznej. Sytuacja i tak już zła, skomplikowała się jeszcze więcej od roku 1929 w wyniku światowego kryzysu ekonomicznego. W okresie drugiej wojny światowej Bank powiązane z potrzebami niemieckiego państwa okupacyjnego i rola jego ograniczała się w zasadzie do ściągania pożyczek, zaciągniętych przez ludność w okresie międzywojennym. Po roku 1945 Bank Ludowy w Mikstacie/początkowo pod nazwą Gminnej Kasy Spółdzielczej i Kasy Spółdzielczej/ został powiązany głównie ze spółdzielczością zgodnie z polityką Ludowego Państwa Polskiego i rolę tę spełnia pozytywnie do dni dzisiejszych. Ma również duże znaczenie dla indywidualnych gospodarstw rolnych.

10. Mikstac w latach międzywojennych.

W połowie listopada 1918 roku Mikstac znalazł się w granicach odrodzonego Państwa Polskiego. Spełniły się więc marzenia wielu mieszkańców miasta. Od pierwszych też chwil po wyzwoleniu z okupacji przystąpiono do zorganizowania polskiej administracji w mieście, w której po odejściu Niemców znaleźli się sami Polacy. Przewodzona przez lata działalność polskich towarzystw kulturalnych, społecznych i gospodarczych zbierała więc wtedy swoje dobre owoce. W wolnym mieście wysunął się na czoło polski kupiec, rzemieślnik, robotnik, chłop i inteligent. Z całym sercem gotowi oni byli oddać swe siły Polsce, o której słyszeli z opowiadań dziadków i różnych działaczy patriotycznych, o której mówili im pisarze i poeci. W tej myśli niedawny powstańca zmienił swój mundur na ubiór roboczy i zgłaszał się do pracy lub też pracował na swoim gospodarstwie rolnym.

Z pełną nadzieją i wiarą w przyszłość witano pierwsze dni wolności.

Lecz niebawem przyszedły trudności życia powojennego. Działania wojenne spowodowały bowiem ogromne zniszczenia na terenie Polski. Masowe rekwizycje wojsk okupacyjnych zdeorganizowały przemysł i rolnictwo na ziemiach polskich. Sytuacja gospodarcza Polski pogarszała się jeszcze bardziej w wyniku niepotrzebnej a wywołanej przez Polskę wojny ze wschodnim sąsiadem Rosją Radziecką. Wydatki wojenne wpływały bardzo ujemnie na tak już trudną sytuację finansową państwa i stale pogarszały położenie ludności. Aby naprawić trudną sytuację gospodarczą kraju często zmieniające się rządy zaciągały pożyczki zagraniczne i zwiększały podatki. Równocześnie nastąpił gwałtowny spadek wartości pieniądza, gdyż rząd nie posiadał na będąc w obiegu banknoty pokrycia w złocie. W ten sposób w kraju zapanowała inflacja, a wraz z nią spekulacja i handel obcą walutą. Dzięki się to wszystko kosztem szczególnie biednej ludności.

Zła sytuacja gospodarcza Polski udzieliła się oczywiście bardzo ujemnie także naszemu miastu. W nowej sytuacji nie posiadało ono bowiem korzystnych warunków. W latach międzywojennych, jako miasto znów przygranicznie rolnicze o słabej glebie oraz bez komunikacji kolejowej i przemysłu, nie mogło ono odgrywać jakiegóż większej roli gospodarczej. Dzieliło więc los wielu miast i miasteczek tego typu w Polsce.

Zo szczególną siłą wystąpiły trudności gospodarcze w latach kryzysu światowego 1929-1933. Zaraz po odzyskaniu niepodległości istniała jeszcze pewna możliwość uzyskania pracy w mieście na terenie kraju/m.in. również w Gdyni od 1925r./, lub też wyjazdu do Francji czy Luksemburga. Lata kryzysu gospodarczego spowodowały, że i to ograniczone już dawniej uzyskanie pracy stało się obecnie prawie niemożliwe.

Pozbawione perspektyw było również życie młodzieży, która po ukończeniu nauki / nawet szkół wyższych / napotykała na poważne trudności w uzyskaniu pracy. Wielu młodych ludzi w wieku od 20-25 lat, nie mogąc znaleźć jakiegokolwiek pracy, pozostawało na utrzymaniu rodziny. Oweczasem władze państwowe nie były w stanie rozwiązać bardzo poważnych trudności gospodarczych i społecznych okresu międzywojennego.

Pomimo bardzo poważnych trudności w okresie międzywojennym Mikstat miał i pewne osiągnięcia w tym okresie. W roku 1922 wybudowano w Mikstacie młyn parowy, przerobiony później na motorowy, a obecnie jest elektryczny. W 1925 roku wybudowano tartak parowy, który później został połączony z młynem / stary tartak został rozebrany /. W roku 1938 oddano do użytku mleczarnię i cegielnię. Wszystkie wyżej wym. zakłady były własnością prywatną. Jak na potrzeby Mikstatu było to niewiele, ale zakłady te miały pozytywne znaczenie dla miasta i dawały zatrudnienie / nie zawsze stałe / pewnej liczbie ludności. Zarząd Miejski pobudował w tym okresie w mieście sieć elektryczną prądu stałego. Prądu dostarczał miejski młyn, ale tylko od zmroku do godz. 23-ciej. W mieszkaniach znikły więc częściowo dotychczasowe lampy naftowe. Na ulicach miasta zainstalowano również lampy elektryczne. Przed samą wojną przeprowadzono przez Mikstat linię elektryczną wysokiego napięcia prądu zmiennego z Kalisza do Kępna. Podłączenie miejskiej sieci elektrycznej, która musiała ulicę poprzednio gruntownie przebudować, do sieci elektrycznej z Kalisza nastąpiło jednak dopiero w okresie II wojny światowej, a ostatecznie zakończono te prace już w okresie powojennym. Zarząd Miejski wybudował także chodniki z płyt cementowych w części miasta, założył miejskie boisko sportowe / 1933 r / oraz wybudował jeden km szosy z Mikstatu w kierunku Antonina / tylko do cegielni /.

Ubezpieczalnia Społeczna w Ostrowie Wspólnie z Zarządem Miejskim wybudowała dwa baraki drewniane na kolonie letniej dla dzieci na terenie mikstackiego lasu miejskiego w odległości około 3km od miasta w kierunku Antonina. Baraki te zostały rozobrane w czasie ostatniej wojny przez Niemców a miejsce ich zajęły murywane budynki. W chwili obecnej kolonia letnia dla dzieci w lesie mikstackim jest pod zarządem Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowej w Poznaniu / dawniej w Łodzi/.

Pomimo kilku pozytywnych wyżej wymienionych osiągnięć w okresie międzywojennym miasto nie rozwinęło się gospodarczo na większą skalę oraz prawie nie zwiększyła się liczba jego mieszkańców do końca XIX wieku. Brak większego przemysłu i drogi żelaznej, słaba gleba oraz słaba pomoc ze strony władz państwowych, to główne przyczyny zastoju gospodarczego i nędzy większości mieszkańców miasta w okresie Polski międzywojennej. Większość mieszkańców miasteczka stanowili rolnicy średnio i małorolni oraz chałupnicy, a ci byli bardzo zadłużeni / w Banku Ludowym w Mikstacie, Komunalnej Kasie Oszczędności w Ostrzeszowie i u osób prywatnych/, uginali się pod jarzmem licznych i stosunkowo dużych podatków państwowych i komunalnych, żyli w wielkim niedostatku, a w okresie przedziwnym prawie głodowali, nie mając już nie tylko chleba, ale często nawet i kartofli. W Mikstacie byli również bezrobotni, którzy nie mogli znaleźć stałej pracy ani na miejscu ani poza Mikstatem. Pomoc dla nich miasta ograniczała się w zasadzie do dawania tylko sezonowych prac w Mieście lub w lesie miejskim, dawania zagonów szczególnie w okresie zimowym oraz prowadzenia akcji dożywiania dzieci w szkole.

Z kolei należy przedstawić budżet miasta Mikstatu aby wyrobić sobie pojęcie o gospodarce miejskiej w tym okresie. Dla przykładu wybrałem rok gospodarczy 1931/1932, gdyż uważam, że lata te najlepiej scharakteryzują w zasadzie cały okres międzywojenny. Najpierw przedstawię miejski budżet administracyjny, a następnie budżety przedsiębiorstw komunalnych/miejskich/.

a więc lasu, rzęźni i elektrowni miejskiej.

Zestawienie miejskiego budżetu administracyjnego przedstawia się następująco:

I. Wydatki

Ep.	Dział	zwycajno-nadzwyczajno w złotych	Razem
I.	Administracja ogólna	17.195,73	17.195,73
II.	Majątek komunalny	100,00	100,00
III.	Przedsięb.kom.	---	8.700,74
IV.	Spłata długów	6.580,00	6.580,00
V.	Drogi i place	788,15	788,15
VI.	Oświata	6.760,00	6.760,00
VII.	Kultura i sztuka	1.092,76	1.092,76
VIII.	Zdrowie publiczne	1.475,00	5.686,17
IX.	Opieka społeczna	2.984,38	2.984,38
X.	Popieranie przem. i handlu	---	---
XI.	Bezpieczeństwo publ.	2.646,45	2.646,45
XIIa	Podatek krajowy	2.071,46	2.071,46
XIII	Różne	858,15	817,00
Razem:		42.772,08	15.203,91
			57.975,99

II. Dochoły

I.	Majątek komunalny	2.849,36	2.849,36
II.	Przedś.kom.	21.433,64	21.433,64
III.	Subwencje i dotacje	600,00	600,00
IV.	Zwroty	1.191,52	1.191,52
V.	Opłaty administracyjne	600,00	600,00
VI.	Opłaty za korzystanie z urządzeń i zakładów dobra publicznego	2.000,00	2.000,00
VII.	Dopłaty	---	---
VIII.	Udział w podatku państw.	700,00	700,00
IX.	Dotatki, do pod.państw.	10.450,00	10.450,00
X.	Podatki samoistne	1.730,56	1.730,56
XI.	Różne	1.217,00	15.203,91
Razem:		42.772,08	15.203,91
			57.975,99

Budżet miasta Mikstatu w roku gospodarczym 1931/1932 po stronie wydatków i dochodów zanikał się więc kwotą 57.975,99 zł. W budżecie podpada przede wszystkim nie przeznaczono żadnej kwoty na popieranie przemysłu i handlu oraz bardzo mała kwota na popieranie rolnictwa, chociaż miasto miało charakter prawie wyłącznie rolniczy. Największe dochody przynosiły przedsiębiorstwa, komunalne wśród których pierwsze miejsce zajmowały lasy miejskie, jak również opłaty i różnego rodzaju dodatki do podatków państwowych oraz podatki komunalne.

Zestawienie budżetowe przedsiębiorstw komunalnych przedstawia się następująco:

W y d a t k i

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Wydatki razem w zł
1.	Las miejski	35.264,85
2.	Rzeźnia miejska	1.171,50
3.	Elektrownia miejska	14.943,00
R a z e m		51.379,35

Te same cyfry występują również po stronie dochodów przedsiębiorstw komunalnych a więc nie ma potrzeby przedstawienia oddzielnego zestawienia dochodów. Należy jedynie zaznaczyć, że czysty zysk wynosił z lasów miejskich 19.740,64 zł i z elektrowni miejskiej 1.693,00 zł. Z rzeźni miejskiej nie było żadnego czystego zysku.

Mówiąc o sytuacji finansowo-gospodarczej miasta należy również zwrócić uwagę na majątek miejski, jego wartość oraz zadłużenie miasta.

Zestawienie wartości majątku miejskiego w roku gospodarczym 1931/1932 przedstawia się następująco:

- A. Nieruchomości / las miejski o obszarze 671 ha/
 grunta i łąki 9.47.51 ha, grunta szkolne 1.56 ha,
 ratusz, dom ubogich, areszt milicyjny, rzeźnia,
 strażnica, szkoła powszechna, stara szkoła, leśni-
 czówka 837,700,00 zł
- B. Inwestycje w budowie /zakład elektryczny, rurociąg
 do sprawadzania wody/ 30,000,00 zł
- C. Ruchomości / inwentarz budynku ratuszowego,
 aresztu policyjnego, rzeźni, strażnicy, szkoły i leśny
 / 11,857,00 zł
- D. Lokaty / sumy hipoteczne, papiery wartościowe, PKO,
 udział w Radju Poznańskim/ 4.876,85 zł

 Razem : 884.433,85 zł
 =====

Trzeba zaznaczyć, że największą wartość w majątku miejskim miał las miejski, którego wartość wynosiła 750.000,00 zł, a więc około 85 % całego majątku miejskiego. Długi miasta wynosiły w tym czasie 20.000,00 zł i były zaciągnięte w Komunalnym Banku Kredytowym w Poznaniu. Długi miasta w zmieniającej się kwocie utrzymywały się aż do roku 1939, to jest do chwili wybuchu II wojny światowej.

Miastat był w okresie międzywojennym jak i -zawsze - miasteczkiem rolniczym. Rolnictwo było jednak słabo rozwinięte, było na niskim poziomie, gleba słaba, mechanizacji pracy w rolnictwie prawie nie było, przeludnienie było znaczne, a poszczególne gospodarstwa rolne coraz to mniejsze na skutek ciągłych podziałów ziemi. Ludność rolnicza była bardzo zadłużona i to w bankach jak i prywatnie. Przemysłu na miejscu również nie było, gdyż trudno do niego zaliczyć małą cegielnię, młyn, tartak i mleczarnię. Rzemiosło było także słabo rozwinięte, chociaż liczba warsztatów była dość znaczna /głównie szewcy/, ale większość warsztatów nie była wogóle zarejestrowana, gdyż praca w nich była wykonywana dorywczo przy pracy na małym gospodarstwie rolnym. Wielu takich rzemieślników żyło często w nędzy.

Również w ciężkiej sytuacji znajdowało się wójtostwo mikstaćkie. W skład wójtostwa wchodziły gromady - Biskupiec Zabaryczne, Kaliszkowice Kaliskie, Kaliszkowice Ożoboc-
kie, Komerów, Kotków, Korpysy, Przedborów, Siedlec i Strzy-
żew oraz obszary dworskie - Kaliszkowice Kaliskie, Nany-
szaki, Przedborów, Strzyżew, Nanyśaki leśn., Wanda i Krysi-
c - Folwark. Obszary dworskie płaciły niskie podatki w sto-
sunku do gospodarstw chłopskich i bardzo często płaciły
podatki z bardzo dużym opóźnieniem.

Wójtostwo mikstaćkie znajdowało się w kata-
strofalnym wprost położeniu finansowym. Dowodem tego może
być chociażby pismo Starosty Powiatowego Ostrowskiego
w 1934r. do Sądu Okręgowego w Ostrowie, którym to pismem
prosił Starosta o przyznanie wójtostwu mikstaćkiemu prawa
ubogich oraz adwokata z urzędu w związku z procesem z by-
łym pracownikiem umysłowym. Starosta pisał do Sądu, że
majątek wójtostwa składa się jedynie z urządzenia biu-
rowego i wynosi około 800,-zł wartości inwentarzowej.
Długi wynoszą zaś 4.404,70 zł, których wójtostwo nie
jest w stanie uregulować. Położenie wójtostwa jest kata-
strofalne, pobory pracowników wypłaca się na raty i z
znacznym opóźnieniem. Nic nie poprawiła się sytuacja
finansowa wójtostwa aż do wybuchu wojny w 1939r.
Budżet za rok obrachunkowy 1937/1938 wynosił 21.390,36
zł, z czego deficyt w dochodach wynosił 11.168,61 zł,
a więc przeszło 50 % budżetu gminy. Długi gminy wyno-
siły już 5.438,76 zł.

W niezbyt więc pocieszającej sytuacji
finansowo-gospodarczej wszedł Mikstać z okolicą
w okres drugiej wojny światowej.

11. Mikstać w okresie drugiej wojny światowej.

W dniu 1 września 1939 r./piątek/ rozpoczęła
się druga wojna światowa, a w dniu następnym w godzinach
porannych wojska hitlerowskie zajęły miasto, które w ogóle
nie bronіło się z powodu braku wojska.

O patriotyzmie mieszkańców mikstackiej w tym czasie świadczy jej czynny udział w armii polskiej, w Obronie Narodowej oraz w specjalnej kompanii ochotniczej przy Obronie Narodowej, która ta kompania wspólnie z Obroną Narodową miała stawić opór wojskom niemieckim na granicy polsko-niemieckiej na linii Chojnik-Pawłów-Sołnie. Kompanią ochotników dowodził por. Leon Stasiński z Mikstatu z zawodu nauczyciel i oficer rezerwy.

W okresie okupacji wybudowano szosę Mikstat-Antonia, rozpoczętą już w okresie międzywojennym na trasie Mikstat-ocielnia. Wybudowanie tej szosy miało i ma obecnie duże znaczenie dla miasta, gdyż połączyło miasto z ważną szosą Poznań-Ostrów-Ostrzeszów-Kępno-Katowice oraz udogodniło dojazdy do najbliższej dla miasta stacji kolejowej w Antoninie. Stacja kolejowa w Ostrzeszowie zaczęła więc tracić na znaczeniu dla Mikstatu, a coraz to większego znaczenia nabrała nowa szosa i stacja w Antoninie. Wybudowanie szosy miało i ma duże znaczenie również dla ocielni mikstackiej, gdyż ułatwia wywóz cerpy przez Antonia drogą żelazną. Mieszkańcy miasta ponieśli w związku z budową szosy dość duże ofiary, gdyż musieli bezpłatnie oddawać kamienie, wykonywać bezpłatnie prace za sprzężajon, niektórzy nawet bezpłatnie pracować w ramach tzw. szrwarku.

W okresie okupacji wybudowano także rurociąg i basen do wody, nowe budynki kolonii letnich dla dzieci w lesie mikstackim oraz nowy most betonowy w miejsce dawnego drewnianego przy dawnej szkole /narożnik ulic Krakowskiej i Woźnej/.

W czasie okupacji zaczęła się również przejawiać praca konspiracyjna. Pracą tą kierował ob. Ludwik Pawlak z Mikstatu. O istniejącej tu polskości i patriotyzmie świadczy najlepiej fakt, że na ogólną ilość mieszkańców zaledwie 1% ludzi słabej wiary lub z przyczyn natury materialnej zapisało się na niemiecką listę narodową "FD".

Niemcy w czasie ostatniej wojny nazywali Mikstat "rezewatem polskości". Przez cały okres wojny odprawiali się tutaj nabożeństwa w języku polskim dla Polaków z terenu powiatu ostrowskiego. Na nabożeństwa przybywała tu również ludność z innych ościennych powiatów jak: łopińskiego/Siedlików, Przedborów, Grabów, Chlewo, Bukownica, Książenice, Ostraszów, Marszałki/, kaliskiego./Giżyce, Maczniki, Ostrów Kaliski / i wieluńskiego/Skrzynki, Kraszewice, Kuźnica Grabowska i Czajków/.

W czasie wojny zginęło wielu mieszkańców miasta w obozach koncentracyjnych, wielu przebywało w obozach i mieli szczęście powrócić do swych domów, wielu przebywało w więzieniach i na przymusowych pracach. Pomimo dużych ofiar Mikstat poniósł jednak mniejsze straty w stosunku do innych miast polskich okupowanych przez Niemców. Mikstat poniósł także mniejsze straty na odcinku gospodarczym. Pomimo, że bardzo duże kontyngenty produktów rolnych nie było tutaj jednak wypadków wywłaszczenia i wywozu ludności całymi rodzinami. Przyczyna tego stanu rzeczy tkwiła najprawdopodobniej w tym, że miasto posiadało dużą glebę oraz występowało duże rozdzierzenie gospodarstw rolnych. Miasto gościło nawet przejściowo przez pewien czas ludność wywieszoną z okolic Raszkiwa, Ostrowa, Krotoszyńska i Odolanowa w drodze ze swych stron do Generalnej Guberni, a przede wszystkim okolic Tomaszowa Mazowieckiego. Ludność ta jeszcze do dziś iaj bardzo miło wspomina swój konieczny pobyt w Mikstacie i bardzo gościnnych mieszkańców Miasta. Na zakończenie trzeba również wspomnieć o tym, że bardzo krótko odniósł się do mieszkańców miasta Mikstatu narodowości żydowskiej. W Mikstacie w okresie międzywojennym mieszkało kilkanaście rodzin żydowskich. Ludność żydowska była bardzo zżyta z resztą mieszkańców narodowości polskiej. Okupant wywiózł z Mikstatu wszystkich Żydów w niewiadomym kierunku i przejął ich własność. Żydzi mikstaccy zostali chyba wszyscy zniszczeni, gdyż żaden z nich nie

wrócił już do Mikstatu.

12. W Polsce Ludowej

W dniu 22 stycznia 1945 roku miasto zostało wyzwolone spod okupacji niemieckiej przez zacierającą na zachód Armię Czerwoną. Od tej chwili mieszkańcy miasta biorą aktywny udział w budowie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Okres walk minął. Mikstaczanie stanęli do pracy na odcinku budowy nowego życia politycznego, gospodarczego, społecznego i kulturalno-oświatowego. Pracą swą pragną wynieść miasto na poziom wielkomiński w tym znaczeniu, aby każdy obywatel miasta mógł korzystać z takich urządzeń, jakich korzysta obywatel mniejszego miasta powiatowego.

W pierwszych dniach po wyzwoleniu miasta spod okupacji niemieckiej, władza administracyjna w mieście należała do radzieckiej władzy wojskowej. Na zebraniu obywateli miasta w dniu 29 stycznia 1945r wybrano Tymczasowy Polski Komitet Obywatelski w składzie 11 osób/ ob. ob. Stanisław Sygo, Edward Noak, Stanisław Zaranba, Roman Fogel, Stanisław Ignor, Bolesław Jański, Franciszek Szczepaniak, Ignacy Długosz, Marian Lesiewicz, Antoni Cichowicz i Roman Zaranba/. Przewodniczącym Komitetu został wybrany ob. Stanisław Sygo. W tym samym dniu wybrano także Tymczasowy Zarząd Miejski w składzie również tych samych jedenastu osób oraz tymczasowego burmistrza miasta w osobie Stanisława Sygo. Nowo wybrane tymczasowe władze miejskie przejęły w dniu 29 stycznia 1945 administrację miasta z rąk radzieckich władz wojskowych w osobie st. lejtn. Dżemalona.

W dniu 21 lutego 1945 wybrano Miejską Radę Narodową w miejsce dotychczasowego Polskiego Komitetu Obywatelskiego. W skład jej wchodziło 12 radnych, a mianowicie ob. ob. : Roch Żemłka, Nędzyński Jan I, Antoni Matyłowicz, Julian Krzywański, Piotr Furmanek, Edmund Wnuk, Władysław Kaukuz, Edmund Karwik,

Czesław Siankiewicz, Stefan Harloch, Teofil Krzywański, Jan Guździok. Pierwsze zebranie Zarządu Miejskiego / stałego odbyło w dniu 8 maja 1945 r. Burmistrzem miasta został ob. Marian Głogowski, który na czele miasta stoi do chwili obecnej / od 1950 jako Przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej/.

Zarząd miejski składał się z burmistrza, wice burmistrza oraz trzech członków. Zarząd Miejski wykonywał swe czynności przy pomocy biura, którego składe osobowy został wyznaczony przez burmistrza, a następnie zatwierdzony przez Miejską Radę Narodową. Zarząd Miejski sprawował swe czynności do 1950 r., tj. do chwili wprowadzenia jednolitej władzy państwowej Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Mikstacie.

Miasto ma bardzo duże osiągnięcia w okresie Polski Ludowej. W okresie tym prawie całe miasto zostało skanalizowane. Prawie w całym mieście została założona sieć wodociągowa. Dalsze prace na tym odcinku wykonuje się stopniowo do chwili obecnej. Pobudowano także transformator i przebudowano sieć elektryczną z prądu stałego na zmienny, przez co zaistniała możliwość podłączenia miasta do sieci kaliskiej i zmechanizowania wielu prac w rolnictwie i rzemiośle.

Wybudowano nową szkołę, którą mogłoby pochłubić się niejedno większe miasto. Naprawiono wiele ulic, dróg i mostów oraz założono wiele nowych chodników. Miasto ma obecnie aptekę, której nie miało nigdy w swych dziejach. W 1961 r. oddano do użytku piękną agromówkę, które ma duże znaczenie dla podniesienia poziomu rolnictwa w mieście i okolicy. Miasto ma również Ośrodek Zdrowia, który mieści się w starej szkole przy ul. Krakowskiej. Poważną działalność rozwija Gminna Spółdzielnia "Samopomoc Chłopska", Bank Ludowy i Kółko Rolnicze.

Na terenie miasta działają Polska Zjednoczona Partia Robotnicza i inne organizacje polityczne, społeczne i młodzieżowe. Miasto ma dobrze zaopatrzoną bibliotekę publiczną, która należy do jednych z najlepszych na terenie powiatu ostrzeszowskiego. Miasto rozbudowuje się, gdyż ciągle przybywają nowe domy mieszkalne i zabudowania gospodarcze. Domy drewniane i dachy słomiane należą już do historii budownictwa mikstackiego. Obecnie rozwija się nowe osiedle mieszkaniowe w pobliżu boiska sportowego przy ul. Nowotki na gruntach dawniej parafialnych.

W okresie powojennym rozwinęło się również rolnictwo w wyniku częściowego zmechanizowania pracy oraz dzięki działalności agronomówki, kółka rolniczego, Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska", Banku Ludowego i korzystnej polityki Ludowego Państwa Polskiego.

Można śmiało powiedzieć, że Mikstat jest obecnie bardzo czystym i przyjemnym miasteczkiem. Dodatkowo w tym kierunku wpływa również piękna, i zdrowa okolica, która w okresie letnim ściąga wielu ludzi z miast, a szczególnie dzieci na kolonie letnie, w lasie mikstackim i w szkole podstawowej.

Mikstat odczuwa jednak w dalszym ciągu brak na miejscu drogi żelaznej oraz większego przemysłu. W wyniku tego wielu mieszkańców musi dojeżdżać do pracy do Ostrzeszowa i Ostrowa, a wielu pracuje również we Wrocławiu, Oleśnicy oraz w budownictwie w Warszawie i Łodzi. Istniejące bowiem na miejscu urzędy i instytucje oraz drobne zakłady pracy/młyn, cegielnia/ nie mogą dać zatrudnienia wszystkim mieszkańcom. Ostatnim czasie zorganizowano w mieście Spółdzielnię Usług Wytwórczych "SUN", nastawioną na produkcję wyrobów betonowych oraz wykonywanie usług w budownictwie.

Spółdzielnia jest związana z organizacją Kółek Rolniczych. Przyczynia się ona i przyczyniać będzie w dalszym ciągu do poprawy stanu zatrudnienia na miejscu w Mikstacie.

Pomimo pewnych trudności i to w szczególności na odcinku zatrudnienia, mieszkańcy miasta żyją obecnie dość dostatnio i nie można mówić obecnie o przedwojennej podryz wielu mieszkańców miasta. Zniknęło zupełnie bezrobocie, gdyż każdy chętny znajdzie pracę poza miastem, o ile nie na jej na miejscu. Na polach jeżdżą traktory Kółka Rolniczego, większość pracy w rolnictwie jest już zmechanizowana, po ulicach miasta jeżdżą motocykle i samochody, prawie w każdym domu jest radioodbiornik, są również telewizory, a ludność dobrze się ubiera. Wesole i zadowolone z życia dzieci uczęszczają do szkoły lub biegają po miście i polach. Mikstat wydał wielu ludzi, a szczególnie po roku 1945, którzy zajmują dzisiaj bardzo poważne stanowiska na różnych odcinkach życia państwowego.

13. Z a k o ń c z e n i e.

Z krótkiego zarysu historycznego miasta Mikstatu wynika, że Mikstat jest starym stosunkowo miastem na terenie Wielkopolski. Historia miasta jest dość bogata, pomimo, że miasto nie odgrywa dzisiaj większego znaczenia na terenie Wielkopolski.

Mikstat był miastem już w 1366 r, a więc w obecnym 1966 r. miało co najmniej 600 lat od chwili uzyskania praw miejskich przez już istniejącą osadę.

Miasto jest na pewno starsze, ale nie ma tu dowodów w postaci na przykład dokumentu lokacyjnego. Napewno starszą jest również

dawna osada mikstańska, która istniała jeszcze przed nadaniem praw miejskich, a która wywodzi się z pobliskiego kamieniołomu, z którym stanowiła kiedyś jedną całość.

Miasto przechodziło w ciągu wieków ciężkie chwile, do których należy zaliczyć przede wszystkim pożary, epidemie i nieurodzaje, które dziesiątkowały ludność miasta oraz niszczyły dobytek jego mieszkańców. Bardzo ujemny wpływ miały także niektóre dawne wojny, a przede wszystkim związane z nimi przemarsze i kwaterynkę wojsk obcych.

Mikstał rozwijał się w ciągu wieków bardzo słabo. Charakter miasta pozostał do dzisiaj rolniczy. Rzemiosło i handel nie osiągnęły większego rozwoju. Brak przemysłu był związany głównie z brakiem na miejscu drogi żelaznej oraz surowców dla przemysłu. W związku z tym pokaźna ilość mieszkańców musiała pracować poza miastem, nieraz bardzo daleko, a w czasach dawniejszych emigrowała do innych krajów w poszukiwaniu pracy. Bardzo ujemnie w historii miasta odbił się również okres międzywojenny, kiedy to ludność rolnicza musiała płacić bardzo duże podatki, na które zapożyczała się lub sprzedawała na nieostatki żywności. Na produkty rolne trudno było o zbyt, a poza tym produkty rolne miały bardzo niskie ceny. Bardzo licha gleba, brak mechanizacji pracy w rolnictwie, rozrobienie i przeludnienie gospodarstw rolnych powiększały jeszcze dodatkowo nędzę części klasy chłopskiej w tym okresie. Dowodem stagnacji życia gospodarczego w Mikstaści może być chociażby fakt, że od końca XIX wieku prawie nie zwiększyła się liczba mieszkańców miasta.

Miastat zaczął się rozwijać dopiero w Polsce Ludowej. W tym okresie nastąpiła bowiem lepsza sytuacja mechanizacja pracy w rolnictwie. Znaczna część mieszkańców miasta znalazła pracę na miejscu, a reszta w innych miastach. Można się spodziewać i po ukończeniu nauki bardzo łatwo otrzymuje pracę poza miastem lub nawet na miejscu. Znikła zupełnie dawna potrzeba części mieszkańców miasta. W mieście wykonano w tym okresie wiele prac, dzięki którym Miastat stał się ładnym i czystym miastem. W dalszym ciągu odczuwa się jednak brak na miejscu drogi żelaznej oraz większego przemysłu. Można być pewnym, że miasto będzie się rozwijać w dalszym ciągu, gdyż w Polsce Ludowej ma ku temu wszelkie możliwości.

14. Dołatek - spis burmistrzów

Od roku 1791 do chwili obecnej miasto miało 15 burmistrzów w tym jednego pr z tytułem prezydenta. Brak jest danych odnośnie nazwisk wcześniejszych burmistrzów. Stanowisko burmistrza piastowali kolejno w tym okresie :

od roku 1791	--	Józef Pasikowski/pr.zydent/
" 1806	--	Stanisław Pasikowski
" 1838	--	Kędziński
" 1856	--	Repetzki
" 1874	--	Geking
" 1888	--	Klug
" 1903	--	Clevo
" 1913	--	Edelscharf
" 1919	--	Wacław Roszykiewicz
" 1922	--	Ignacy Krzywański
" 1924	--	Roch Zenczka
" 1928	--	Antoni Szymonowski
" 1929	--	Franciszek Toboła
" 1940	--	Robert Reiberg

15. B i b l i o g r a f i a

A. Zróżca niedrukowane

- 1/ Akta miasta Mikstatu / A.P. Poznań i A.P. Kalisz/
- 2/ Akta Starostwa Powiatowego w Kępnie / A.P. Kalisz/
- 3/ Akta Starostwa Powiatowego w Ostrowie / A.P. Kalisz/
- 4/ Akta Starostwa Powiatowego w Ostreszowie / A.P. Kalisz/
- 5/ Akta Wydziału Powiatowego w Kępnie / A.P. Kalisz/
- 6/ Akta Wydziału Powiatowego w Ostreszowie / A.P. Kalisz/
- 7/ Dokumenty pergaminowe do roku 1572 / A.G.A.D. Warszawa/
- 8/ Księgi grodzkie ostrzeszowskie / A.G.A.D. Warszawa/
- 9/ Codex privilegiorum Civitatis Sarae Regiae Majestatis
Miksta 1782 / A.P. Poznań/
- 10/ Landratura w Ostreszowie / A.P. Poznań/
- 11/ Visitatio ecclesiarum in decanatu Schilbergensi
sive ostrzeszoviensi anno 1633, 1664, et 1635 / Archiwum
Archidiecezjalne w Poznaniu/.

B. Zróżca drukowane:

- 12/ Konice
- 12/ Kodeks dyplomatyczny Polski, tom I-IV, Warszawa 1847-1887
- 13/ Kodeks dyplomatyczny Śląska, t. I i II, Wrocław 1956-1957
- 14/ Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski t. I-V, Poznań 1877-1908
- 15/ Metryka korena Księgi z lat 1447-1572 / A.G.A.D. Warszawa/
- 16/ Rejestr poborowy powiat ostrzeszowski z 1441, wyd. Stanisław
Nawrocki Studia i Materiały do dziejów Wielkopolski
t. V, Poznań 1957.
- 17/ Warschauer A., die Städtischen Archive in der Provinz
Posen, Poznań 1898
- 18/ Wutke H., Städtebuch des Landes Posen, Leipzig 1864r.

U w a g a :

Wyjaśnienie skrótów pojętej wyżej bibliografii -
A.P. Poznań = Archiwum Państwowe w Poznaniu, A.P. Kalisz =
Archiwum Państwowe w Kaliszu, A.G.A.D. Warszawa = Archiwum
Główne Akt Dawnych w Warszawie.

C. Opracowania - literatura

- 19/Arnold S., Geografia historyczna Polski, Warszawa 1951r.
- 20/Callier B., powiat ostrzeszowski w XVI wieku, Poznań 1888r.
- 21/Pabisz W., Kronika powiatu ostrzeszowskiego, Oleśnica 1859r.
- 22/Hensel W., Studia i materiały do osadnictwa Wielkopolski wczesnohistorycznej, Poznań 1950-1953
- 23/Kaczmarek Z., kolonizacja niemiecka na wschód od Odry, Poznań 1945r.
- 24/Kozierowski S., Badania nazw topograficznych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej, Poznań.
- 25/Kubiak S. i Łozowski F., Rady robotniczo-żołnierskie w Wielkopolsce 1918-1919r., Poznań 1959r.
- 26/Lange O., Lokacja miast Wielkopolski Właściwej na prawie niemieckim w wiekach średnich, Łódź 1925r.
- 27/Nawrocki S., Różny stosunków społeczno-gospodarczych w pow. ostrzeszowskim w XVI-XVIII wieku /maszynopis przygotowany do druku/.
- 28/Perliński H., Wspomnienie o mieście Ostrzeszowie bliższej jego i dalszej okolicy, Ostrzeszów 1920 r.
- 29/Pickarczyk S., Studia z dziejów miast Polski XIII-XIV wieku, Warszawa 1955 r.
- 30/Rosin R., Studia z dziejów miast dawnych województw Łęczyckiego i sieradzkiego/ XII-XIV wiek/ Sprawozdania z czytań i posiedzeń Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Rocznik XIV, 1959r.
- 31/Rosin R., Ziemia Wieluńska XII-XIV wiek, Łódź 1961r.
- 32/Ruszczyński Fr., Historia miasta Mikstatu w zarysie i Towarzystwa Pożyczkowego Mikstat, Poznań 1919r.
- 33/Szkownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. W. Chłobowskiego, Warszawa 1880-1902.
- 34/Perlikowski F., Materiały do mapy gleboznawczo-rolniczej Polski/arkusz Mikstat/ Roczniki nauk rolniczych i lasnych, tom. 29. XXIX 1933 r.
- 35/Waimann S., Cła i drogi handlowe w Polsce Piastowskiej, Poznań 1938 r.

S p i s t r e ś c i

1. Przedmowa	str.1
2. W s t ę p	3
3. Sytuacja geograficzna miasta i okolicy	4
4. Z dziejów Ostrzeszowskiego	7
5. Najstarsze osadnictwo w okolicach Mikstatu -	10
6. Lokacja miasta Mikstatu	13
7. Mikstat w latach 1391 - 1795	17
8. Mikstat w okresie zaborów	30
9. Bank Ludowy	36
10. Mikstat w latach międzywojennych	40
11. Mikstat w okresie drugiej wojny światowej	47
12. W Polsce Ludowej	50
13. Zakonczenie	53
14. Dodatek - spis burmistrzów	55
15. Bibliografia	56